

**Toivottomat, syytetyt ja vaiennetut:
Syrjäytymiselle ja koululle tuotetut merkitykset Ylilauta-
keskustelufoorumilla**
Hillevi Vyyryläinen

Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma
Kevätlukukausi 2019
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Vyyryläinen, Hillevi. 2019. Toivottomat, syytetyt ja vaiennetut: Syrjäytymiselle ja koululle tuotetut merkitykset Ylilauta-keskustelufoorumilla. Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 67 sivua.

Tässä tutkimuksessa tutkittiin syrjäytymiselle ja koululle tuotettuja merkityksiä Ylilauta.org -keskustelufoorumien keskusteluissa. Tavoitteena oli tuoda esille sellaisia merkityksenantoja, jotka ovat jääneet syrjäytymistä ja koulutusta koskevassa julkisessa keskustelussa vähälle huomiolle.

Tutkimuksen aineisto kerättiin käyttämällä Google-hakukonetta hakusanoilla ylilauta, koulu, syrjäytyminen ja syrjäyty. Aineiston keskustelut olivat täysin anonyymeja. Aineiston viestit oli lähetetty vuosina 2013–2018. Tutkimusmenetelmänä käytettiin diskurssianalyysia.

Aineistosta hahmottui kaksi diskurssia, jotka tuottivat merkityksiä syrjäytymiselle ja koululle. Nämä diskurssit nimettiin pakkodiskurssiksi ja valintadiskurssiksi. Pakkodiskurssissa syrjäytyminen rakentui tilaksi, johon yksilö oli joutunut vasten tahtoaan, ja joka näkyi vapaa-ajalla merkityksellisten ihmissuhteiden puutteena. Valintadiskurssi kuvasi syrjäytymistä yksilön omana valintana, joka tarkoitti vetäytymistä yhteiskunnan instituutioista, kuten koulusta ja työelämästä. Koulu rakentui pakkodiskurssissa julmaa kilpailuyhteiskuntaa edustavaksi laitokseksi, jossa vain vahvimmat pärjäävät. Valintadiskurssissa koulu tuotti yksilölle pettymyksen olemalla arvoiltaan rappeutunut ja yksilön autonomiaa heikentävä propagandakoneisto.

Johtopäätöksinä voidaan sanoa, että anonyymeilla keskustelupalstoilla saatetaan tuoda esille sellaisia näkökulmia liittyen syrjäytymiseen ja yhteiskunnalliseen osallisuuteen, joille julkisessa keskustelussa ei ole ollut tilaa. Nämä näkökulmat sisältävät toivottomuutta liittyen tulevaisuuteen sekä kritiikkiä neoliberalismia ja feminismiä kohtaan. Huolestuttavia ovat myös aineistossa tuotetut merkitykset liittyen sananvapauden kaventumiseen.

Asiasanat: syrjäytyminen, koulu, diskurssianalyysi

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	YHTEISKUNTA, KOULUTUS JA SYRJÄYTYMINEN	8
	2.1 Syrjäytyminen.....	8
	2.1.1 Syrjäytymisen määritelmät	9
	2.1.2 Syrjäytymiskeskustelun oletukset ja funktiot.....	9
	2.1.3 Syrjäytyminen tilana, prosessina ja riskinä.....	12
	2.2 Syrjäytymiseen puuttuminen.....	13
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	16
	3.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoite	16
	3.2 Tutkimuskohde ja lähestymistapa.....	17
	3.3 Aineiston luonne	18
	3.4 Aineiston keruu.....	21
	3.5 Aineiston analyysi.....	23
	3.5.1 Diskurssianalyysi.....	23
	3.5.2 Analyysin toteutus	24
4	TULOKSET	26
	4.1 Pakkodiskurssi	28
	4.2 Valintadiskurssi.....	32
	4.3 Diskurssien väliset suhteet	42
5	POHDINTA	45
	5.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	45
	5.1.1 Pako pahasta maailmasta	46
	5.1.2 Toivoton tulevaisuus.....	47

5.1.3	Vihaiset nuoret miehet.....	50
5.1.4	Vastalause tukitoimille	51
5.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	54
5.3	Tutkimuksen merkitys ja jatkotutkimushaasteet	57

1 JOHDANTO

Nuorten syrjäytyminen on ollut kuluvan vuosikymmenen suurimpia yhteiskunnallisia puheen- ja huolenaiheita. Syrjäytymisestä ollaan huolissaan paitsi syrjäytyvien hyvinvoinnin, myös kansantalouden kestävyysnäkökulmaksi. Sisäministeriö nimesi vuonna 2017 syrjäytymisen Suomen keskeisimmäksi sisäisen turvallisuuden haasteeksi, sillä se lisää yhteiskunnallisten häiriöiden riskiä (Sisäministeriö 2017). Nuorten syrjäytyminen on paljon esillä myös mediassa, ja sille onkin etsitty monenlaisia syitä ja ehkäisykeinoja.

Julkisessa keskustelussa syrjäytymisen määritelmässä on kiinnitytty vahvasti NEET-määritelmään (*Not in Employment, Education or Training*), jossa koulutuksen, työn ja työharjoittelun ulkopuolella oleva rinnastetaan syrjäytyneeseen (Brunila 2012). Näitä määritelmiä on kuitenkin myös kyseenalaistettu (ks. esim. Suurpää 2009, Gretschel, Paakkunainen, Souto & Suurpää 2014), ja monet ovatkin todenneet, etteivät tilastot tavoita täysin syrjäytymisen luonnetta. Syrjäytymisen käsitteen epämääräisyydestä ja haasteellisuudesta huolimatta yhteiskunnassamme on suuri tarve puhua syrjäytyneistä, syrjäytymisriskistä ja syrjäytymisestä.

Nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi on perustettu työryhmiä ja poliittisia ohjelmia, kuten esimerkiksi nuorten työllistymistä ja kouluttautumista edesauttamaan pyrkivä Nuorisotakuu, Ohjaamo-hanke sekä useat muut ohjaavat, kouluttavat ja kuntouttavat toiminnot, kuten nuorten työpajatoiminta. Syrjäytymiseen kohdistuvia toimenpiteitä on kuitenkin myös kritisoitu. Esimerkiksi Nuorisotakuun on katsottu rakentavan kuvaa nuorista passiivisina ja kontrollia kaipaavina, mutta toisaalta myös hyvin haavoittuvina ja riskialttiissa tilassa olevina (Brunila, Mertanen, Ikävalko, Kurki, Honkasilta, Lanas, Leiviskä, Masoud, Mäkelä ja Fernström 2019). Viime vuosina yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa onkin kiinnitetty enenevässä määrin huomiota yksilön sisäiseen maailmaan kohdistuvia toimenpiteitä korostavan puhutavan yleistymiseen, jota

on kuvattu muun muassa terapeuttisen eetoksen käsitteellä (Furedi 2004). Tämä eetos on saanut vahvan jalansijan myös syrjäytymiskeskustelussa ja tukijärjestelmissä. On kuitenkin aihetta pohtia, mitä näkökulmia terapeuttiseen eetokseen nojaava syrjäytymiskeskustelu sivuuttaa.

Koulutuksesta puhutaan nuorten syrjäytymiseen liittyen paljon, ja täysin aiheesta – onhan koulu merkittävästi nuoren elämää määrittävä, rajaava ja ohjaava tekijä. Koulun kautta paitsi määritellään, myös pyritään ehkäisemään syrjäytymistä. Koulutusta pidetään nuorten syrjäytymistä koskevissa julkisissa puheenvuoroissa avaintekijänä syrjäytymisen ehkäisemisessä. Kuitenkin esimerkiksi viimeisimmässä koulutukseen keskittyneessä Nuorisobarometrissa (Pekkarinen & Myllyniemi 2017, 60, 74, 79–80) havaittiin, että nuorten usko koulutuksen hyödyllisyyteen on pääsääntöisesti laskenut, ja lisäksi yleissivistyksen merkitys koulun tärkeyden arvioimisessa on vähäinen. Tulokset saavat pohtimaan, katsotaanko koulutuksen roolia syrjäytymiseen puuttumisessa liian yksioikoisesti.

Tutkimuksellinen kiinnostus Ylilauta.org -keskustelufoorumia kohtaan aineistona heräsi arkihavainnosta, jonka mukaan keskustelu syrjäytymisestä ja siihen puuttumisen keinoista, kuten koulutuksesta, näyttäytyy hyvin erilaisena sivuston anonyymeissa keskusteluissa kuin julkisissa puheenvuoroissa politiikassa ja mediassa. Tiettyjen puhetapojen häviäminen julkisesta keskustelusta voi kertoa jotain ympäröivästä ilmapiiristä, joka saattaa saada tietyt merkityksenannot pakenemaan anonyymeille keskustelupalstoille. Luonteeltaan keskustelu esimerkiksi Ylilauta-keskustelufoorumilla on hyvin räikeää ja provokatiivista. Tässä tutkimuksessa nämä aineiston ominaispiirteet haluttiinkin nähdä tutkimuksellisesti hedelmällisessä valossa sen sijaan, että ne olisi nähty aineiston laatua heikentävinä tekijöinä.

Tutkin Ylilauta-keskustelufoorumilla syrjäytymiselle ja koululle tuotettuja merkityksiä diskurssianalyysiä menetelmänä käyttäen. Diskurssianalyysi menetelmänä tutkii, miten kielen kautta tuotetaan merkityksiä ilmiöille, jolloin myös tuotetaan samalla sosiaalista todellisuutta (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 27). Diskurssianalyysi menetelmänä pohjautuu sosiaalisen konstruktionismin tie-teenteoreettiseen olettamukseen, joka korostaa sosiaalisen todellisuuden kielen

ja toiminnan kautta rakentuvaa luonnetta (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tämän tutkimuksen lähtökohtana olikin tutkia syrjäytymistä sosiaalisesti rakentuneena ilmiönä.

Toiveeni tämän tutkimuksen suhteen on se, että se voisi antaa tilaa niille syrjäytymiskeskustelun äänille, joita julkisessa keskustelussa ei ole otettu vakavasti. Syrjäytymistä ei pidä mielestäni tutkia vain hallittavana riskinä (vrt. Harrikari 2008), vaan pyrkiä tavoittamaan se sosiaalinen todellisuus, jossa yhteiskunta ja koulu sen osana ei näyttäydy itsestäänselvyytenä. Haluan tutkimuksellani tavoitella mahdollisimman suurta ymmärrystä siitä keskustelusta, joka on jäänyt tai jätetty syrjäytymiskeskustelun ulkopuolelle ja tuomittu mitättömäksi sen provosoivan ja valtakurssin sosiaalisia normeja rikkovan luonteen vuoksi.

2 YHTEISKUNTA, KOULUTUS JA SYRJÄYTYMINEN

Koulutus ja syrjäytyminen esiintyvät usein käsi kädessä syrjäytymiskeskustelussa, joka ympäröi niin politiikkaa, mediaa kuin opetusalaan. Koulujärjestelmä on yksi niistä instituutioista, joista institutionaalisesti syrjäytyneen nähdään jääneen ulkopuolelle. Näin ollen koulutuksen kautta määritellään syrjäytymistä. Toisaalta koulutus nähdään myös ehkäisevänä ja korjaavana toimenpiteenä syrjäytymisongelman ratkaisussa. Ennen syrjäytymisen ehkäisemisestä puhumista on kuitenkin oleellista pohtia, mitä syrjäytymisellä oikeastaan tarkoitetaan ja mitä perusolettamuksia syrjäytymisen käsitteen taakse piiloutuu.

Käsittelen tässä luvussa ensin syrjäytymisen käsitettä ja sen erilaisia määritelmiä. Tarkastelen sitten syrjäytymisen käsitteen taustaoletuksia ja sen funktioita. Tämän jälkeen erittelen syrjäytymiseen ja syrjäytyneisiin kohdistettavia puuttumisen keinoja ja pohdin niiden taustalla olevia ideologioita, arvoja ja tavoitteita.

2.1 Syrjäytyminen

Syrjäytyminen on hyvin moniulotteinen ja kiistanalainen käsite. Sosiokonstruktivistisen tietenteoreettisen oletuksen mukaan tuotamme kielen kautta sosiaalista todellisuutta, jolloin myös syrjäytymisestä puhuessamme teemme kielellisiä tekoja (ks. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Näistä syistä koen tarpeelliseksi pohtia myös tämän tutkimuksen yhteydessä sitä, mitä syrjäytymisestä puhumisen kautta oikeastaan tehdään ja millainen on se viitekehys, jossa tämä tutkimus on tehty ja jossa toisaalta myös aineistoni on tuotettu. Seuraavissa alaluvuissa käsittelenkin syrjäytymiselle annettuja määritelmiä sekä pohdin kriittisesti syrjäytymiskeskustelun taustaoletuksia ja sen kautta tuotettavaa sosiaalista todellisuutta.

2.1.1 Syrjäytymisen määritelmät

Viime vuosina syrjäytyneet ja syrjäytymisvaarassa olevat nuoret on useissa mediateksteissä ja virallisjulkaisuissa rinnastettu niin sanottuihin NEET-nuoriin (*Not in Employment, Education or Training*) (ks. esim. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, Valtioneuvosto 2017). NEET-nuorten kohdalla voidaan puhua myös institutionaalista syrjäytymisestä, jolloin sananmukaisesti yksilö syrjäytyy yhteiskunnan instituutioista. Vuonna 2018 Suomessa oli noin 38 000 NEET-kategoriaan laskettavaa 20–24-vuotiasta nuorta. 25–29-vuotiaista puolestaan NEET-statuksen alla oli vuonna 2018 45 000 nuorta. Määrät ovat olleet viime vuosina laskemaan päin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019.)

Syrjäytymisen määrittelemistä NEET-käsitteen kautta on kuitenkin myös kritisoitu siitä, ettei syrjäytyminen ole ilmiönä niin yksioikoinen. Työstä ja koulutuksesta poissa olevalla saattaa olla hyvin monipuolisia ja läheisiä ihmissuhteita, ja hän saattaa osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan esimerkiksi järjestötoiminnan kautta. Suurpää (2009, 8) toteaa, että nuorten syrjäytyminen nähdään usein yksinkertaisempänä ilmiönä kuin mitä se todellisuudessa on, ja muistuttaa, että katsottaessa syrjäytymistä vain poikkeavuutena elämänkulussa tai hyvinvointijärjestelmässä ei välttämättä hahmoteta eroavaisuuksia yhteiskuntapudokkuuden ja tilapäisen koulutusputkesta irtautumisen välillä.

2.1.2 Syrjäytymiskeskustelun oletukset ja funktiot

Määritelmien, syiden ja toimenpiteiden ympärillä pyörinyt syrjäytymiskeskustelu on herättänyt useita tutkijoita myös kyseenalaistamaan tämän syrjäytymiskeskustelun lähtöoletuksia ja kääntämään katseen syrjäytyneistä ennemminkin itse keskusteluun ja siihen yhteiskuntaan, josta syrjäytyneiden mielletään syrjäytyneen. Keskustelussa syrjäytymisestä ja syrjäytyneistä onkin monia taustaoletuksia, jotka koskevat koko syrjäytymisilmiön perimmäistä luonnetta. Sosiaalisen konstruktionismin viitekehyksessä on kuitenkin väistämätöntä tutkia ilmiön lisäksi sekä sitä, mitä sen ajatellaan olevan, että sitä, mitä se ei ole – mitä se sulkee pois (ks. Burr 2000, 106–107). Mikä siis on tuo yhteisyys, josta syrjäy-

tynyt on ulkopuolella? Käytämme syrjäytymisen käsitettä, vaikka samalla toteamme sen määrittelemisen olevan vaikeaa. Mikä luo niin suuren kysynnän tälle käsitteelle, että sitä on käytettävä vaikeaselkoisuudestaan huolimatta? Mitä se kertoo yhteiskunnastamme, että meillä on tarve määritellä jotkut syrjäytyneiksi, vaikkemme oikeastaan osaa sanoa, keitä he ovat?

Syrjäytyminen käsitteenä sisältää oletuksen jostain yhteydestä tai yhteydestä, josta syrjäydytään (Helne 2002, 3). Onkin aiheellista pohtia, mikä on se keskus, jonka syrjällä syrjäytynyt on. Eri syrjäytymisen ulottuvuuksiksi on hahmoteltu esimerkiksi koulutuksellista syrjäytymistä, syrjäytymistä työmarkkinoilta ja sosiaalista syrjäytymistä eli syrjäytymistä merkityksellisistä sosiaalisista suhteista, syrjäytymistä yhteiskunnallisesta vallankäytöstä ja normatiivista syrjäytymistä eli leimautumista poikkeavaksi ja rajojen rikkojaksi (Jyrkämä 1986, 40).

Syrjäytymisen vastakohtana voidaan pitää osallisuutta yhteiskunnassa. Onkin syytä kääntää katse siihen, millainen on se yhteiskunta, josta miellämme syrjäytyneen olevan osaton. Gergen (1995) muistuttaa, että syrjäytyminen relationaalinen ilmiö, ja myös syrjäytyneellä on joku suhde yhteiskuntaan.

Syrjäytymisen näkeminen negatiivisena ilmiönä sisältää myös oletuksen siitä, että sen vastakohta, yhteiskunnallinen osallisuus, on positiivinen asia. Yhteiskunta näyttäytyykin syrjäytymistä koskevassa julkisessa keskustelussa lähökohtaisesti hyvänä asiana. Eräsaaren (2005, 264) mukaan yhteiskunnan käsitteellä on kuitenkin sosiaalipoliittisessa keskustelussa itse itsensä oikeuttava rooli: "'yhteiskunta' esiintyy sekä tekijänä että teon kohteena, sekä edellytyksenä että tuloksena", viitaten myös itsensä olemassaolon oikeuttaessaan itseensä.

Yhteiskunnan käsitteen itse itsensä oikeuttava asema herättää kuitenkin kysymyksen siitä, mitä syrjäytyminen itse asiassa tekee tällaisen yhteiskunnan legitimitetille ja arvolle. Onko yhteiskunta enää yhteiskunta, jos kaikki eivät ole siitä osallisia? Delorsin (1994) mukaan syrjäytyminen kyseenalaistaa koko yhteiskunnan arvot, yhtenäisyyden, historian ja tulevaisuuden. Onko yhteiskunta nimensä veroinen, jos se ei kykene pitämään kaikkia mukana? Syrjäytymisen käsitteellä voidaankin käydä neuvottelua yhteiskunnan asemasta: säilyttääkseen legitimitettinsä yhteiskunta voi määritellä ulkona olevat syrjäyty-

neiksi, jotta se välttyisi itsensä kyseenalaistamiselta. Barelin (1982, 185) mukaan saatammekin projisoida syrjäytyneisiin sellaisia ajatuksia, jotka ovat uhka yhteiskunnalle. Myös syrjäytymiseksi kutsumamme ilmiön epämääräisyys tekee siitä uhkaavan, sillä se, mitä emme osaa kuvata tai selittää, näyttäytyy uhkana yhteisyydelle (Eräsaari 2005). Nimeämällä ilmiön syrjäytymiseksi ulkoistamme sen yhteiskuntamme ulkopuolelle, jolloin vältymme yhteiskunnan sisäisiltä ris-tiriidoilta.

Syrjäytymiskeskustelu ja syrjäytymisen näkeminen nimenomaan negatiivisena asiana sisältää oletuksen siitä, että kaikki haluaisivat olla osallisia yhteiskunnasta. Tulee kuitenkin muistaa, että yhtä lailla yhteiskunnan ”ytimessä” olevat voivat olla syrjässä oleville toisia eli ulkopuolisiksi ja sosiaalisesta normista poikkeaviksi määriteltyjä (ks. toiseuden käsitteestä esim. Mountz 2009). Yhteisyyteen mukaan ottaminen voikin olla syrjäytyneiksi määrittelemillemme juuri toiseuteen astumista ja syrjäyttävä kokemus (ks. Lucchini 1979, Helne 2002, 125).

Toisaalta yhteiskunnan yhteisyys edellyttää myös rajoja yhteydelle, jonka sisällä yhteiskunnan toiminta toteutuu. Yhteisyyden on suljettava jostain myös sen ulkopuolelle, jotta yhteiskunta olisi yhtä. Voidaankin kysyä, edellyttääkö yhteiskunta itsessään toisia, niitä, jotka eivät kuulu siihen. Voiko yhteiskunta olla ehdottoman avoin kaikille? Toisten määrittelyn kautta rakennamme nimitäin myös omaa identiteettiämme. Onkin pohdittava, voidaanko yhteiskunnasta edes puhua ilman sellaisia käsitteitä, jotka eivät itsessään toimisi syrjäyttävänä tai ulos sulkevana rakenteena (ks. esim. Helne 2002, 102, 116, 123).

Syrjäytymistutkimuksessa pitäisi ehkä ottaa hyöty irti siitä, että syrjäytymisen käsitettä käytetään niin kuin sitä käytetään, sillä se kertoo jostain – vähintäänkin käsitettä käyttävistä yksilöistä ja yhteisöistä. Syrjäytymistä koskevan tutkimuksen kannattaisikin katsoa käsitteen taakse ja nähdä käsite tutkimusmielessä hedelmällisenä. Tuon käsitteen taakse katsominen johtaa usein yhteiskunnan ääreen. Helne (2002, 102) kysyy: ”Mikäli syrjäytymiskeskustelussa on itse asiassa ongelmana yhteiskunta, sen yhteisyys ja integraatio, miksemme puhuisi niistä?” Hänen mukaansa syrjäytymisen kaltaisten käsitteiden paradoksaalisuudesta voikin löytää myös toivoa: tutkimuskäsitteitä ei tarvitse määrittel-

lä täysin etukäteen, vaan ne voidaan nähdä myös hedelmällisinä juuri paradoksisen luonteensa vuoksi (Helne 2002, 101).

2.1.3 Syrjäytyminen tilana, prosessina ja riskinä

Syrjäytymisen käsitettä voidaan tarkastella myös sen konkreettisen merkityksen kautta. Syrjäytyneestä puhutaan silloin, kun jonkun todetaan toteuttaneen syrjäytymistä. Silver (1994) kysyy, onko syrjäytyminen nimenomaan tila, vai ennemminkin prosessi. Onko syrjäytyminen tilana lopullinen tila, vai onko siitä mahdollista palautua ei-syrjäytyneeksi? Entä onko syrjäytymisellä prosessina päätepiste, josta ei voi syrjäytyä enempää? Nämä kysymykset sekä se, mistä syrjäytyneen ajatellaan syrjäytyneen luovat kehykset sille, mistä syrjäytymisessä oikeastaan on kyse kulttuurissamme sille annetuissa merkityksissä.

Esimerkiksi tämän hetken julkidiskurssissa syrjäytymiseen liittyvistä toimenpiteistä puhutaan pitkälti syrjäytymisen ehkäisemisenä. Harvassa ovat maininnat syrjäytyneiden palauttamisesta yhteiskuntaan. Voisikin tulkita, että syrjäytyminen tuotetaan näissä keskusteluissa pääosin pysyväksi tilaksi, josta on epätodennäköistä muuttua ei-syrjäytyneeksi. Syrjäytyminen tuotetaan tällöin myös hyvin kaksijakoisena ilmiönä: puhutaan lähinnä syrjäytyneistä ja ei-syrjäytyneistä, ei vähän tai paljon syrjäytyneistä. Helneen (2002, 78–79) mukaan onkin havaittavissa ristiriita siinä, millaisia tavoitteita syrjäytyneisiin kohdistetaan esimerkiksi aktivointitoimilla ja millaisen liikkumattoman position syrjäytymiskeskustelun julkidiskurssi silti syrjäytyneille luo. Onko positio sellainen, että siinä olijan on mahdollista muuttua tai päästä siitä pois? Syrjäytyneiksi nimetyt saavat pitäytyä positiossaan ja toteuttaa sitä roolia, johon heidät on asetettu, koska se muovaa heidän identiteettiään sekä käsitystä itsestään ja omista kyvyistään. Ihmisten identiteetin rakentumiseen vaikuttavat ainekset, joita keskustelussa tuotetaan, ja siten diskurssit myös ohjailevat sitä, millaisen position keskustelun kohteena oleva omaksuu (Burr 2000, 140). On helpompaa mukautua ympäristön odotuksiin kuin pyrkiä roolistaan pois, minkä mahdollisuuteen ei välttämättä itsekään usko, sillä syrjäytyneen olemus rakentuu pysyväksi yksilön ympäristössä kielen ja käytänteiden kautta.

Syrjäytymisestä puhutaan paljon myös riskien, uhkien ja vaaran sekä niiden torjumisen kontekstissa. Esimerkiksi Sosiaali- ja terveysministeriön (2015, 2) mukaan ”monta vuotta heikkona pysytellyt talouskehitys on heijastunut syrjäytymisriskiin. Osa väestöstä näyttää syrjäytyneen pysyvästi. – – Arvion mukaan varsinaisen syrjäytymisuhan alla on noin viisi prosenttia alle 25-vuotiaista”. Syrjäytymisriskiä käytetään myös perusteena joustavalle perusopetukselle vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa: ”Joustava perusopetus on tarkoitettu niille 7-9-luokkien oppilaille, joilla on alisuoriutumista ja heikko opiskelumotivaatio sekä oppilaille, joiden arvioidaan olevan vaarassa syrjäytyä jatkokoulutuksesta ja työelämästä” (Opetushallitus 2014, 40).

Harrikari (2008, 118) tuo esiin viime vuosikymmeninä esille nousseen riskipolitiikan, jossa arvioinnin ja toimenpiteiden perusteena ovat sellaiset käsitteet kuin riski, vaara, huoli ja puuttuminen. Ilmiöt, joihin kohdistetaan toimenpiteitä nähdään turvallisuusuhkina, ja toimenpiteiden priorisointi perustuu tällöin riskien arviointiin. Edellä mainitun yhteiskunnan oletusarvoisen hyvyyden ja itse itsensä oikeuttavan luonteen voidaan katsoa olevan perusta myös riskipolitiikalle. Riskipolitiikassa riskien ja uhkien kohteena on nimenomaan yhteiskunta, joka ei sen mukaan itsessään ole itsensä uhka, vaan lähtökohtaisesti hyvä (Harrikari 2008, 118). Tässä heijastuu myös ajatus yhteiskunnan itseisarvoisuudesta ja suojeltavuudesta, jolloin – ehkä hieman paradoksaalisesti – myös sen muodostavat yksilöt voivat riskipolitiikassa muodostua sen uhkaksi.

Syrjäytyminen näyttäytyy luonnollisesti riskinä myös taloudellisista syistä. Syrjäytynyt on lähtökohtaisesti kuluerä yhteiskunnalle tuottavuuden sijaan. Yksilön tavoiteltava elämänkulku onkin poliittisesti latautunut (Pohjola 1994). Tämä poliittisuus ilmenee sekä arvovalintoina – millaista on oikeanlainen, hyvä elämä – ja taloudellisena asiana – jotta yhteiskunta pyörii, pitää olla tuottava.

2.2 Syrjäytymiseen puuttuminen

Huolta herättäneeseen syrjäytymiseen on puututtu viime vuosina eri tavoin. Useat julkisrahoitteiset aktivointitoimet, kuten koulutuksen ja työllisyyden ulkopuolelle jäämistä torjuva Nuorisotakuu sekä erilaiset työkokeilut ja erilaiset

kouluttavat, ohjaavat ja kuntouttavat projektit ovat pyrkineet tarjoamaan mielekästä ja itsenäistä toimeentuloa edistävää toimintaa NEET-statuksen piiriin kuuluville henkilöille. Käsitteenä syrjäytymisen ehkäiseminen on läsnä myös koulutuksessa: esimerkiksi perusopetusasetuksessa (1998/852 § 9 a) määritellään joustavan perusopetuksen toiminnan tavoitteeksi perusopetuksen keskeyttämisen vähentäminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen.

Syrjäytymistä ehkäisemään pyrkivät toimet ovat kuitenkin saaneet osakseen myös kritiikkiä, joka on kohdistunut muun muassa työllisyys-, koulutus- ja osallisuuskeskustelua hallitsevaan terapeuttiseen eetokseen (Brunila 2011, Brunila ym. 2018, Furedi 2004, Ecclestone & Hayes 2009). Terapeuttisen eetoksen käsitteellä voidaan kuvata muun muassa sitä, millaista sosiaalista todellisuutta erilaisten sosiaalipoliittisten käytänteiden kautta tuotetaan ja minkälaisia selitysmalleja ne vahvistavat. Näitä käytänteitä tarkastellessa voidaan todeta, että katse on enenevässä määrin kääntynyt yksilön sisäisiin, useimmiten mielen liittyviin ilmiöihin, kuten mielenhallintaan, itsesäätelyyn tai itsetuntoon ja näiden asioiden korjaamiseen sen sijaan, että korjattaisiin ensisijaisesti niitä ulkoisia tekijöitä, jotka ovat aiheuttaneet haasteita yksilölle (Brunila 2011). Ecclestone ja Hayes (2009) puolestaan ovat esittäneet huolensa siitä, että tällaiset käytänteet ohjaavat myös toimenpiteiden kohteena olevia ihmisiä etsimään liiaksi ongelmia sisäisestä maailmastaan ympäristöönsä vaikuttamisen sijaan. Terapeuttiseen eetokseen kohdistuvan kritiikin tavoitteena ei ole kieltää biologisten ja psykologisten tekijöiden vaikutusta yhteiskunnallisissa ilmiöissä, mutta se kehottaa tarkastelemaan sitä, minkälaisia merkityksiä ja erontekoja yksilöön kohdistuvien koulutus-, ohjaus- ja kuntoutustoimien kautta tuotetaan.

Useat syrjäytymistä käsittelevät virallisjulkaisut ja tutkimusartikkelit selittävätkin syrjäytymistä pääasiassa yksilön ominaisuuksien kautta: psyykkisillä sairauksilla, motivaation puutteella, yksinäisyydellä ja elämänhallinnan haasteilla. Esimerkiksi Opetus- ja kulttuuriministeriö (2015, 1) toteaa julkaisussaan, että ”nämä (syrjäytymisvaarassa olevat) nuoret tarvitsevat usein henkilökohtaista ohjausta, sosiaalista kuntoutusta, tehostettua tukea ja räätälöityjä polkuja päästäkseen koulutukseen ja/tai työhön”. Myös Harrastustakuu-ohjelman tavoitteita selitetään käytännöllisten tekijöiden sijaan psyyken kautta: ”Harrastus-

takuulla ehkäistään ylisukupolvista syrjäytymistä, vahvistetaan lasten ja nuorten itsetuntoa, tuetaan oppimista ja parannetaan koulussa viihtymistä” (Valtioneuvosto 2017, 2). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa puolestaan todetaan, että syrjäytymistä ehkäisemään pyrkivän joustavan perusopetuksen ”tavoitteena on vahvistaa oppilaiden opiskelumotivaatiota ja elämänhallintaa” (Opetushallitus 2014, 40). Toimenpiteet kohdistetaankin usein yksilöön ja tämän kykyjen, mielenterveyden ja motivaation parantamiseen esimerkiksi koulutuksen laadun tai yritysten palkkaamisen helpottamisen sijaan.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen toteutuksen. Erittelen ensin tutkimuksen tehtävän ja tavoitteet edeten sitten tutkimuksen kohteeseen ja lähestymistapaan. Kerron sitten aineiston luonteesta ja keruusta. Lopuksi kuvailen käyttämäni analyysimenetelmää ja esittelen analyysin vaiheittaisen toteutuksen.

3.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoite

Tässä tutkimuksessa oli kaksi tutkimuskysymystä. Molemmat tutkimuskysymykset kohdistuivat samaan, Ylilauta.org -keskustelufoorumilta kerättyyn aineistoon. Kysymykset olivat:

1. Millaisia merkityksiä syrjäytymiselle tuotetaan Ylilauta.org -foorumin keskusteluissa?
2. Millaisia merkityksiä koululle tuotetaan Ylilauta.org -foorumin keskusteluissa?

Määrittelin koulun tutkimuskysymyksessäni laajasti, sisällyttäen siihen koko koulutusjärjestelmän, johon sisältyivät myös toisen ja kolmannen asteen oppilaitokset. Syrjäytymisen määritelmän puolestaan annan nousta aineistosta itseltään, sillä se ei ole käsitteenä yksiselitteinen, kuten asian tarkastelu luvussa 2 osoitti.

Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia syrjäytymiselle tuotettuja merkityksiä aineistossa sekä sitä, millaiseksi toimijaksi koulu rakentuu Ylilaudan keskusteluissa. Lähtökohtana oli havainto siitä, miten suuresti internetin anonyymien keskustelufoorumien keskusteluissa tuotetut merkityksenannot syrjäytymiseen liittyen poikkeavat siitä, millaisena keskustelu syrjäytymisestä näyttäytyy julkisissa puheenvuoroissa, kuten politiikassa ja valtamedioissa. Tämän havainnon

pohjalta syntyi pyrkimys katsoa asiaa toisesta näkökulmasta tutkien, millaisina ilmiöinä syrjäytyminen ja koulu rakentuvat sellaisissa keskusteluissa, jotka eivät ole suuren yleisön tietoisuudessa ja tapahtuvat useimmiten julkisen keskustelun ulkopuolella. Salasuon (2013) mukaan tärkeät yhteiskunnalliset keskustelut voivat usein tapahtua sellaisilla areenoilla, jotka ovat monille tuntemattomia ja joita saatetaan pitää vähäpätöisinä myös asiantuntijoiden kesken. On kuitenkin tärkeää ymmärtää näiltä julkiselta keskustelulta piilossa olevilta areenoilta nousevaa keskustelua, sillä siellä voidaan usein tuoda esille sellaisia asioita, joille julkisessa keskustelussa ei jostain syystä ole ollut tilaa.

Halusin syrjäytymiselle tuotettujen merkitysten tutkimisen lisäksi tarkastella koululle tuotettuja merkityksiä, sillä pyrin sen kautta tuomaan analyysiin enemmän käytännöllistä tarttumapintaa siihen, minkä kautta syrjäytymistä pyritään ehkäisemään. Julkisessa keskustelussa koulun rooli suhteessa syrjäytymiseen on yleisesti ottaen ehkäisevä toimenpide, syrjäytymisen määrittelyn väline ja puuttumisen keino. Aineiston valinta ja tutkimuskysymysten asettaminen saivat alkunsa nimenomaan näiden keskusteluareenoiden erilaisista merkityksenannoista syrjäytymisen suhteen, jolloin oletin, että myös siihen yleisesti vahvasti liitetty koulutus saattaa näyttäytyä Ylilauta-keskustelufoorumilla erilaisena verrattuna julkiseen keskusteluun.

3.2 Tutkimuskohde ja lähestymistapa

Tämän tutkimuksen metodologisena viitekehyksenä oli sosiaalinen konstruktionismi, jonka mukaan sosiaalinen todellisuus rakentuu kielellisessä ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, Berger & Luckmann 1994). Burrin (2003, 2–5) mukaan sosiaalista konstruktionismia ja sen omaksuvia tutkijoita luonnehtii ainakin kriittisyys itsestänselvyyksiä kohtaan, käsitysten relatiivisuus eli sitoutuneisuus kulttuuriin ja historiaan, tiedon syntyminen sosiaalisissa prosesseissa sekä tiedon ja sosiaalisen toiminnan yhteenkuuluvuus.

Tässä tutkimuksessa tutkin, millaisena koulu tuotettiin tutkimusaineistoni keskusteluissa. Syrjäytymistä ei tässä tutkimuksessa pidetty objektiivisesti ha-

vaittavana faktana, vaan ilmiönä, jota tuotetaan diskurssien kautta jatkuvasti. Annoinkin myös syrjäytymiselle annettujen merkitysten nousta aineistosta sen sijaan, että olisin määritellyt sitä ennalta. Sosiaalisen konstruktionismin ajattelutavan mukaisesti myös koulu on vuorovaikutteisena toimijana sosiaalinen konstruktio sekä kielen ja toiminnan kautta alati muutoksessa oleva. Todellisuuden sosiaalisesti rakentuvasta luonteesta johtuen varsinaisena tutkimuskohteena onkin kieli. Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin, miten kieltä käytetään syrjäytymisen ja koulun merkitykselliseksi tekemisessä.

3.3 Aineiston luonne

Ylilauta (<https://ylilauta.org>) on täysin anonyymi, suomalaisomisteinen ja suomenkielinen keskustelufoorumi, jonka sisällä on useita keskustelupalstoja eri aiheille. Tekstin lisäksi keskusteluihin lähetettävissä viesteissä voi julkaista kuvia ja videoita. Ylilaudan keskusteluja eli viestiketjuja kutsutaan langoiksi.

Ylilauta.org -sivustolla on noin 4 miljoonaa kuukausittaista kävijää. Ylilauta-foorumille lähetetään kuukausittain noin 1,5 miljoonaa viestiä, ja sen keskustelulankoja luetaan noin 30 miljoonaa kertaa kuukaudessa. (Ylilauta.org 2019.) Ylilaudan käyttäjäkunnasta on vaikeaa saada varmaa tietoa, sillä palsta on täysin anonyymi eikä edellytä käyttäjiltään henkilötietojen luovuttamista. Ylilauta on kuitenkin tullut yleisesti tunnetuksi pääasiassa nuorten ja nuorten aikuisten, ja erityisesti nuorten miesten keskustelufoorumina. Myös valtaosa palstan keskustelusta näytetään käyvän nuoren miehen suulla, vaikka kirjoittajat voivatkin todellisuudessa olla ketä tahansa.

Monien muiden keskustelufoorumien tavoin Ylilaudan voidaan tulkita olevan osa sosiaalista mediaa, sillä sen sisältö on käyttäjien tuottamaa, eikä toimituksen tai muun vastaavan instanssin (Sosiaalisen median sanasto 2010, 30). Palvelulla on ylläpito, joka moderoi käyttäjien julkaisemaa sisältöä osin käyttäjien aloitteesta. Muutoin keskustelu on kuitenkin hyvin vapaata. Sisältöä ei kontrolloida etukäteen, vaan mahdollinen moderointi tapahtuu jälkikäteen. Kennellä tahansa on pääsy kirjoittamaan Ylilaudalle anonyymisti, ilman rekisteröitymistä tai nimimerkkiä. Palveluun voi halutessaan rekisteröityä, ja rekisteröi-

tynyt käyttäjä voi halutessaan näyttää nimimerkkinsä. Nimimerkkejä kuitenkin näkee foorumilla hyvin harvoin.

Täysi anonymiteetti mahdollistaa toisaalta laajamittaisen provokaation, mutta toisaalta myös sellaisten asioiden ilmi tuomisen keskusteluissa, joita ei esimerkiksi omalla nimellänsä haluaisi sanoa. Huomionarvoista aineiston luonteessa on myös sisällön kohdentamattomuus: kaikki keskusteluihin tuotettu materiaali on avointa kaikille, ja lähtökohtaisesti tarjolla kaikkien luettavaksi, vaikka joissain tapauksissa kirjoittaja on tietenkin voinut viitata esimerkiksi aiempaan kommenttiin.

Tutkimusaineisto koostui siis useista kymmenistä keskustelulangoista, joiden pituus vaihteli yksittäisistä satoihin viesteihin. Vaikka aineiston langat oli aloitettu aina jollain viestillä, eivät kaikki langan viestit välttämättä liittyneet aloittajan viestiin. Keskustelu saattoikin pidemmissä langoissa olla hyvin polveilevaa ja käsitellä monia teemoja. Yhteen keskustelulankaan saattoi myös olla tullut viestejä hyvin pitkällä aikajänteellä, esimerkiksi useiden vuosien aikana.

Ylilauta-keskustelufoorumilla käytetty kieli on hyvin monimuotoista ja luovaa. Kirjoitusasu voi olla toisaalla hyvin kirjakielinen, toisaalla taas hyvin slanginomainen ja oikeinkirjoitussäännöistä piittaamaton. Myös tekstin asettelulla ja muotoilulla leikitellään, ja tietyn tyyppisillä tekstinasetteluilla ja tyyleillä onkin Ylilaudan ja sitä vastaavien foorumien kontekstissa oma merkityksensä. Yksi esimerkki tästä on niin sanottu *viherteksti* (eng. *greentext*), jolla voidaan esimerkiksi kirjoittaa lyhyitä virkkeitä tai tarinoita luettelomaisesti, usein humoristiseen sävyyn. Sillä voidaan myös ilmaista, että kyseessä on lainaus esimerkiksi toiselta keskustelijalta. Nimi tulee siitä, että foorumilla teksti näkyy vihreänä, kun sen eteen on lisätty > -merkki. Oleellisessa osassa viestintää ovat myös kuvat ja videot, joita liitetään usein kirjoitettujen viestien yhteyteen.

Ominaista Ylilauta-foorumin keskustelulle on myös niin sanottujen meemien käyttäminen ja niihin viittaaminen. Meemi on pitkä- tai lyhytaikainen, kulttuurisia merkityksiä kantava internet-ilmiö, jonka käytetään tavallisimmin humoristisessa mielessä sekä tehokeinona (Pilke 2016, Castaño 2013). Meemit voivat esiintyä tekstin, kuvien ja videoiden muodossa, ja niitä usein muokataan asiayhteyteen sopiviksi. Monimuotoisuus ja luovuus kuvaa hyvin myös kuva-

ja videomateriaalia, jota tämänkin aineiston keskusteluissa oli julkaistu. Toisinaan meemien sisältö voi viitata esimerkiksi tuttuihin arkipäiväisiin tilanteisiin, toisinaan taas ottaa hyvin vahvasti kantaa esimerkiksi yhteiskunnallisiin ilmiöihin (Pilke 2016). Monikanavaisuuden kautta viljelläänkin paljon huumoria, ilmaistaan tunnetiloja, havainnollistetaan viestin sisältöä sekä siteerataan muita tekstejä esimerkiksi kuvakaappauksilla.

Ylilauta.org oli tutkimuksellisesti kiinnostava valinta aineistoksi myös siksi, että foorumi jakaa paljon mielipiteitä. Sivusto herättää toisissa ihailua ja toisissa vihaa. Ylilaudan keskustelukulttuurissa vaikuttaakin olevan jotain sellaista, mikä toisaalta viehättää, mutta toisaalta aiheuttaa myös voimakkaita vastalauseita. Ylilauta tituleeraa itsensä etusivullaan ”sananvapauden puolestapuhujaksi” (Ylilauta.org 2019).

Internetin keskustelupalstat kaikkienensa ovat erinomainen aineisto tämän ilmiön tutkimiseen, sillä aineiston luonnollisuus tuo autenttisuutta. Ylilauta on täysin anonyymi keskustelupalsta, mikä lisää toisaalta provokaation määrää, mutta toisaalta myös rehellisyyden ja avoimuuden määrää. Esimerkiksi haastatteluissa haastattelija saattaa vaikuttaa haastateltavan puheeseen, sillä haastattelija edustaa aina jotain instituutiota ja saada haastateltavan mukautumaan haastattelijan odotuksiin. Tämä aineisto on vapaammin voinut tuottaa sosiaalisen todellisuuden koulun ympärille ilman, että puhujilla olisi ollut tietoinen tarve mukautua tutkimukseen, vaikka ympäröivä maailma käsitteineen ja merkityksenantoineen toimiikin myös internetkeskustelun viitekehystenä.

Oma suhteeni aineistoon ja sen lähteeseen eli Ylilauta.org -foorumiin on toisaalta ulkopuolinen, mutta toisaalta myös sisällä oleva. En ole itse aktiivinen Ylilaudan käyttäjä, mutta keskustelupalsta, sen viljelemä retoriikka, meemit ja keskustelukulttuuri ovat minulle ennestään tuttuja sekä Ylilaudalta että muilta vastaavilta keskustelualustoilta. Vaikka en ole Ylilaudan aktiivinen käyttäjä, en tutki Ylilaudalta kerättyä aineistoa vain toisten tuottamana tekstinä, vaan tekstinä, joka on tuotettu yhtä lailla minun elämänpiiriini kuuluvalla alustalla. Koen tästä syystä olevani enemmän sisäryhmää kuin ulkoryhmää Ylilaudan keskustelijoiden kanssa, mikä luonnollisesti vaikuttaa myös aineistosta tekemiini tulkeihin.

3.4 Aineiston keruu

Ylilauta.org -keskustelufoorumi valikoitui aineiston keruun lähteeksi sekä käytännöllisistä että tutkimuksellisista syistä. Yksi syy oli foorumin täysi anonymiteetti, mikä parantaa merkittävästi aineiston tietosuojaa ja vaikuttaa toisaalta myös aineiston sisältöön siten, että keskustelijat voivat uskaltaa sanoa foorumilla sellaisia asioita, joita he eivät omalla nimellään sanoisi. Lisäksi Ylilauta.org -sivuston käyttöehdoissa kerrotaan, että sivustoa saa käyttää vapaasti akateemisiin tutkimuksiin ja että käyttämällä sivustoa käyttäjät sitoutuvat siihen, että heidän julkaisemansa sisältö saattaa päätyä tutkimuksen kohteeksi. Tutkimuksellista kiinnostavuutta lisäsi myös se, että Ylilauta.org -sivuston käyttäjäkunta koostuu pääasiassa nuorista ja nuorista aikuisista, mikä voi auttaa nostamaan nuorten näkökulmaa esiin syrjäytymiskeskustelussa.

Tein aineistoni keräämiseksi tarvittavat haut 25.9.2018 käyttäen Google-hakukonetta. Käytin aineiston etsimiseen Googlea siksi, että Ylilauta-foorumilla ei ollut omaa hakutoimintoa. Valitsin hakusanoiksi sanat syrjäytyminen, koulu ja ylilauta. Tavoitteena oli löytää sekä syrjäytymiseen että kouluun liittyvää keskustelua. Oletuksena oli, että näitä käsitteitä käytettäisiin paljon myös samoissa keskusteluissa, sillä syrjäytymisestä ja koulusta puhutaan myös esimerkiksi politiikassa, mediassa ja muussa julkisessa keskustelussa useimmiten yhdessä. Oletus osoittautuikin suurelta osin oikeaksi. Lisäksi käytin hakusanaa "ylilauta", sillä hain aineistoa Google-hakukoneella ja halusin saada hakutuloksiksi nimenomaan Ylilauta-keskustelupalstan keskusteluja.

Ensimmäinen Google-haku sanoilla "ylilauta syrjäytyminen" tuotti noin 369 000 hakutulosta, joista 30 ensimmäistä hakutulosta olivat vain Ylilaudan keskustelulankoja. Otin nämä hakutulokset mukaan aineistoon. Seuraavaksi tein haun hakusanoilla "ylilauta syrjäyty", jättäen syrjäytyminen-sanasta päätteet pois ja testatakseni siten, antaisiko Google hyvin erilaisia hakutuloksia pelkkää sanan vartaloa hakusanana käytettäessä. Haku tuotti noin 32 800 hakutulosta, joista 30 ensimmäistä hakutulosta olivat pääosin samoja kuin edellisellä haulilla. Joukossa oli kuusi uutta hakutulosta. 30 ensimmäistä olivat Ylilaudan lankoja. Otin kuusi uutta hakutulosta mukaan aineistoon. Seuraava haku sanoilla "ylilauta koulu" tuotti noin 425 000 hakutulosta, joista 18 ensimmäistä

hakutulosta olivat Ylilaudan lankoja. Yhden näistä jätin pois, sillä se ei ollut yksittäinen lanka, vaan Ylilaudan Opiskelu-palsta. Otin siis 17 ensimmäistä hakutulosta mukaan aineistoon. Sitten tein haun sanoilla ”ylilauta syrjäytyminen koulu”, mikä tuotti noin 31 100 hakutulosta, joista 24 ensimmäistä hakutulosta olivat Ylilaudan lankoja. Näistä 24:stä seitsemän oli uusia hakutuloksia. Yhden hakutuloksen jätin ottamatta mukaan aineistoon, sillä se oli Ylilaudan Tubetus, vlogit ja striimit -palsta, ei yksittäinen lanka. Otin siis kuusi uutta lankaa mukaan aineistoon. Nyt keskusteluja oli tallessa selaimen kirjanmerkeissä 57 kappaletta. Seuraavaksi silmäilin keskustelut läpi varmistuakseni siitä, että ne ovat relevantteja alustavasti hahmottelemiini tutkimuskysymyksiin nähden, ja rajasin kuusi keskustelua pois, sillä ne eivät liittyneet sisällöllisesti syrjäytymiseen tai kouluun.

Kun kopioin keskusteluja Word-tekstinkäsittelyohjelmaan kuukausi aineiston keräämiseksi tarvittavia hakuja myöhemmin eli 25.10.2018, jätin kopioidun ne viestit, joista näki, että ne ovat kirjoitettu sisäänkirjautuneena, mikä ei ole Ylilaudalla pakollista. Nämä näkyvästi sisäänkirjautuneena kirjoitetut viestit erotti siitä, että viestin yhteydessä oli näkyvä joko käyttäjän nimi-merkki tai Ylilaudalla ansaittavia tai ostettavia tajeja eli pieniä piirrettyjä kuvakkeita. Näin vältettiin henkilörekisterin syntyminen, sillä aineistoon mukaan otetuissa viesteissä ei ollut minkäänlaisia käyttäjiin viittaavia tunnisteita. Aineistosta pois jätettyjä viestejä oli yhteensä vain kymmenen kappaletta, joten ne eivät vaikuttaneet ratkaisevasti aineiston sisältöön.

Kopioituna Wordiin aineisto käyttäytyi siten, että viestiketjuissa julkaistut kuvat näkyivät, mutta videoista näkyivät vain aloituskuvat. Tarvittaessa pystyin kuitenkin palaamaan alkuperäiseen lankaan internet-selaimella katsomaan videon. Harkitsin myös aineiston kopiointia aloittaessani muita formaatteja aineiston säilyttämisen vaihtoehtoiksi, mutta päädyin kopioimaan langat tekstimuodossa Wordiin siksi, että se vei vähiten aikaa, näkyvästi rekisteröityneiden aineistosta ulos jättäminen oli Wordiin kopioidessa helpointa ja aineiston selaus ja sieltä sisällön hakeminen hakusanoilla oli helpointa Wordilla luodussa tiedostossa. Tallennettuani aineiston Word-tiedostoon tein siitä vielä erillisen ko-

pion PDF-muotoon, sillä aineiston selaaminen oli nopeampaa ja yksinkertaisempaa Adobe Acrobat Reader -ohjelmalla.

Lopullisessa aineistossa oli 2757 sivua hyvin väljästi aseteltua tekstiä eli foorumilta kopioituja viestejä, joihin sisältyi myös kuvia ja videoita. Aineistossa oli yhteensä 51 keskustelulankaa, jotka koostuivat yhteensä 7130 viestistä. Lyhyimmän langan pituus oli vain yksi viesti eli langan aloitusviesti, ja pisin linkki sisälsi 989 viestiä aloitusviesti mukaan luettuna. Aineistossa oli lisäksi useita satoja kuvia ja videoita. Aineiston vanhin viesti oli julkaistu 7.11.2013, uusin viesti 14.10.2018.

3.5 Aineiston analyysi

Kuvailen tässä alaluvussa tutkimukseni aineiston analyysia. Kerron ensin diskurssianalyysistä menetelmänä, minkä jälkeen erittelen vaiheittain tässä tutkimuksessa toteutetun aineiston analyysin.

3.5.1 Diskurssianalyysi

Diskurssianalyysi on laadullisen tutkimuksen menetelmä, joka pohjautuu sosiaalisen konstruktionismin tieteenteoreettiseen olettamukseen todellisuuden luonteesta (Suoninen 1999). Sen periaatteena on, että puheen ja muun merkityksiä tuottavan sosiaalisen toiminnan kautta tuotetaan samalla myös sosiaalista todellisuutta, joka rakentuu pohjimmiltaan sosiaalisesta toiminnasta, kuten esimerkiksi kielenkäytöstä. Diskurssi tarkoittaa suhteellisen koherenttia merkityksenantojen systeemiä, jossa merkityksenannot noudattavat tiettyjä sääntöjä, rakentuen sosiaalisissa käytänteissä ja tuottaen samalla sosiaalista todellisuutta (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 27). Diskurssianalyysissä tutkitaan, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan kielenkäytössä ja muussa merkityksiä tuottavassa sosiaalisessa toiminnassa (ks. Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 9-10). Tutkimuskohteena eivät siis ole ilmiöt ja asiat, vaan tavat, joilla niistä puhutaan.

3.5.2 Analyysin toteutus

Aloitin aineiston analyysin lukemalla aineiston läpi alusta loppuun. Kysyin luokiessani aineistoltani toistuvasti, millaisia merkityksiä se tuottaa syrjäytymiselle ja koululle. Kun havaitsin jonkin koululle tai syrjäytymiselle merkityksiä tuottavan kohdan, kopioin sen talteen toiseen tiedostoon. Merkitsin sitaatin yhteyteen aina myös sen sivunumeron, jotta minun olisi helppo palata tarvittaessa tutkimaan aineistokatkelmia sen kontekstissa osana muuta aineistoa. Koin aineiston osien irrottamisen erilliseen tarkasteluun välttämättömäksi aineiston laajuuden vuoksi.

Erottamalla osia aineistosta huolellisempaan tarkasteluun sain myös karstittua toisinaan satojenkin viestien pituisista sekä hyvin polveilevista ja monia aiheita käsittelevistä keskusteluista pois tutkimusaiheeseeni liittymättömän sisällön sekä paljon itseään toistavan materiaalin. Toistoa ilmeni paljon muun muassa siksi, että käyttäjät siteerasivat paljon toisiaan ja siksi sama viesti saattoi esiintyä useita kertoja aineistossa. Toiston karsimisesta huolimatta huomioin kuitenkin analyysissäni myös tavat, joilla keskustelijat reagoivat toisten sanomisiin. Kopioituja aineiston osia sisältävän tiedoston pituus oli aineiston perusteellisen lukemisen jälkeen 75 sivua. Tiedoston fonttikoko oli 14 ja riviväli 1. Jokaisen aineistokatkelman välissä oli kuitenkin yleensä muutama tyhjä rivi.

Luettuani koko aineiston läpi olin luokitellut aineistositaatteja vajaaseen kahteenkymmeneen eri luokkaan pääasiassa sisällön perusteella. Seuraavaksi luin läpi aineistosta poimimani sitaatit, ja aloin käymään niitä tarkemmin läpi. Tämän jälkeen tulostin tähän mennessä vain tietokoneella käsitellyn analyysitiedoston, ja jatkoin sitaattien tarkastelua paperilla, sillä muun muassa huomioiden merkitseminen oli siten nopeampaa ja helpompaa. Leikkasin ja liimasin aineiston osia luokitellen niitä edelleen tarkemmin muun muassa verbimuotojen ja sanaston perusteella.

Aloin tekemään havaintoja erityisesti sitaattien muotoseikoista, ja luokittelin sitaatteja uudelleen. Pienin analyysia ohjaava konteksti oli mikroanalyysi, jolla tarkoitetaan esimerkiksi sanojen, virkkeiden ja morfeemien merkitysten tarkastelua. Laajin analyysiin vaikuttanut tekijä oli puolestaan kulttuurihistori-

allinen konteksti. Pysin luokittelussani siihen, että diskurssit olisivat sisäisesti melko ristiriidattomia (ks. Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 27).

Tarkemman analysoinnin ja luokittelutyön tuloksena aineistosta hahmotui kuusi erilaista luokkaa, jotka ottivat kantaa koulun hyödyllisyyteen, hyödyttömyyteen, suosivuuteen, haastavuuteen, laatuun ja yksilön hylkäämiseen. Nämä luokat tuottivat omanlaisiaan merkityksiä myös syrjäytymiselle. Totesin näiden luokkien kuitenkin olevan liian suppeita kuvaamaan keskustelua kokonaisuudessaan ja ilmaisemaan, millaisten yhteiskunnan ja yksilön suhdetta määrittävien ilmiöiden kautta syrjäytymiselle tuotetut merkitykset rakentuivat. Tästä syystä aloin lukea aineistoa uudelleen suhteessa siihen, millä tavoilla se tuotti merkityksiä syrjäytymiselle. Päädyin tämän tuloksena kahteen hyvin laajaan ja suurpiirteiseen koululle merkityksiä tuottavaan diskurssiin sekä kahteen diskurssiin, jotka tiivistivät syrjäytymiselle tuotetut merkitykset aineistossa. Koululle tuotettuja merkityksiä kuvaavat diskurssit kuitenkin olivat jossain määrin hajanaisia ja vaikeasti diskursseina kuvattavia, joten päädyin lopulta kuvaamaan tulokset vain kahtena, pääasiassa syrjäytymiselle tuotettujen merkitysten kautta jäsentyvänä diskurssina. Nämä diskurssit rakensivat molemmat omanlaisensa kuvan myös yhteiskunnasta ja koulusta sen osana. Sisällytin näin vastaukset molempiin tutkimuskysymyksiin samoihin diskursseihin.

4 TULOKSET

Tässä luvussa esittelen diskurssianalyysin tulokset. Seuraavaksi esittelemäni diskurssit vastaavat molempiin tutkimuskysymyksiin, jotka koskivat syrjäytymiselle ja koululle tuotettuja merkityksiä.

Diskurssit jakautuvat kahteen diskurssiin, pakkodiskurssiin ja valintadiskurssiin (ks. taulukko 1). Diskurssit on nimetty sen mukaan, millaiseksi ilmiöksi syrjäytyminen niissä rakentui. Diskurssit erosivat toisistaan paitsi siinä, millä elämäalueilla ne määrittivät syrjäytymisen ilmenevän, myös siinä, millaiseksi prosessiksi syrjäytyminen näissä diskursseissa rakentui. Pakkodiskurssissa syrjäytyminen rakentui etupäässä syrjäytyneen vapaa-aikaa määrittäväksi tilaksi, johon yksilö oli joutunut tahtomattaan. Valintadiskurssissa syrjäytyminen rakentui yksilön valinnaksi elää irrallaan yhteiskunnan instituutioista, kuten koulusta ja työelämästä. Aineistossa oli epäsuorasti syrjäytymiselle merkityksiä tuottavan puheen lisäksi paljon myös eksplisiittistä väittelynomaista keskustelua siitä, mitä syrjäytyminen tarkoittaa. Keskusteluissa tunnistettiin ja otettiin useaan otteeseen esille käsitteen monitulkintaisuus sekä tehtiin eroa niin sanotun virallisen määritelmän ja yksilöllisten kokemusten välille.

Diskursseissa koululle tuotetut merkitykset puolestaan ovat tulkittavissa laajempina kuvauksina myös yhteiskunnasta kokonaisuutena. Koulu näyttäytyikin molemmissa diskursseissa yhteiskunnan arvoja ja ajattelumalleja heijastelevana sekä feministisiä tavoitteita ajavana. Koulu sai merkityksensä kontekstissa muuhun yhteiskuntaan. Se näyttäytyi vahvasti yhteiskuntaa ohjailevien ideologioiden alaisena toimijana, joka osaltaan toisaalta heijasti yhteiskunnan ajattelumalleja, ja toisaalta epäonnistui tehtävässään auttaa yksilöä selviämään ja osallistumaan yhteiskunnassa.

Aineiston keskustelut liittyivät kaikkiin kouluasteisiin ja oppilaitoksiin. Niissä käsiteltiin niin ala- ja yläkoulua, toisen asteen koulutusta kuin korkeakoulujakin. Keskusteluissa muun muassa ruodittiin kokemuksia kouluajoilta, pohdittiin nykytilanteeseen liittyviä haasteita omassa opiskeluarjessa ja kysyt-

tiin vinkkejä koulussa selviämiseen sekä puhuttiin koulusta yleisellä tasolla instituutiona analysoiden sitä ja sen suhdetta yksilöön ja yhteiskuntaan.

Yhteistä koko aineistolle ja siitä hahmottuneille diskursseille oli monenlainen kritiikki koulua kohtaan, suuri provokaation ja ironian määrä, slang- ja kirosanojen käyttö sekä kuvien ja videoiden käyttö tehokeinona. Yhteistä diskursseille oli myös niiden tuottamien merkitysten sijoittuminen nykyaikaan kuuluviksi ilmiöiksi. Diskurssien retoriikassa oli sekä paatoksellisia että tiedollisia piirteitä: toisaalta niissä ilmeni paljon monipuolista ja voimakasta tunteenilmaisua, vastakkainasettelua ja rinnastamista, mutta toisaalta myös mieliteiden perustelua faktoilla ja faktana esitetyillä asioilla sekä asiantuntijoiden siteeraamista.

Seuraavissa alaluvuissa esittelen ensin aineistosta hahmottuneet diskurssit. Esittelemäni diskurssit ovat hyvin yksinkertaistettu malli niistä moninaisista tavoista, joilla syrjäytymistä, koulua ja niiden suhdetta jäsennettiin aineistossa. Tarkastelen lopuksi näiden diskurssien välisiä suhteita.

TAULUKKO 1. Syrjäytymiselle ja koululle merkityksiä tuottavat diskurssit

Diskurssi	Muodolliset piirteet	Sisällölliset piirteet	Syrjäytymiselle tuotetut merkitykset	Koululle tuotetut merkitykset
Pakko-diskurssi	Ahdistusta ja turhautumista ilmentävät sävyartikkelit ja sananvalinnat, kärjistäminen, aidot ja retoriset kysymykset	Omien kokemusten ja elämäntilanteen kuvailu	Syrjäytyminen tapahtuu vasten yksilön tahtoa, ja tarkoittaa vapaa-ajan yksinäisyyttä ja merkityksellisten ihmissuhteiden puutetta	Koulu heijastelee julman kilpailuyhteiskunnan kovia arvoja, jättäen heikot ulkopuolelle
Valinta-diskurssi	Metaforiset ja voimakkaat sananvalinnat, ironia, vastakohtaistaminen, mediasisältöjen siteeraaminen ja ivallinen imitaatio	Yhteiskunnan tilan kuvailu	Syrjäytyminen on yksilön valinta elää yhteiskunnan ulkopuolella, ja tarkoittaa instituutioiden, kuten koulutuksen ja työn ulkopuolella olemista	Koulu heijastelee neoliberalistisen yhteiskunnan arvoja ja on osa feminististä propagandakoneistoa

4.1 Pakkodiskurssi

Syrjäytyminen tuotettiin pakkodiskurssissa vasten yksilön tahtoa tapahtuneeksi prosessiksi tai tilaksi, johon oli jouduttu yhteiskuntaan kiinnittymisen yrityksistä huolimatta. Pakkodiskurssissa syrjäytyminen rakentui vastentahtoiseksi sosiaalisten suhteiden ulkopuolelle jäämiseksi. Syrjäytyminen määritti ennen kaikkea vapaa-aikaa, jossa se näkyi merkityksellisten ihmissuhteiden puutteena. Syrjäytymistä merkityksellistettiin yksilön ihmissuhteiden ja lähiympäristön kautta.

Pakkodiskurssissa koulu rakentui epäreiluksi kilpailuyhteiskunnaksi pienoisuudessa. Yhteiskunta kokonaisuudessaan näyttäytyi kylmänä ja julmana maailmana, jossa vain vahvimmat pärjäävät. Koulu näyttäytyi kovia arvoja heijastelevana ja yksin pärjäämistä ihannoivana sen sijaan, että se olisi auttanut yksilöä pärjäämään epäreiluna näyttäytyneessä kilpailussa, jossa tuottavuus ja imago olivat etusijalla aitouden, inhimillisyyden ja välittämisen kustannuksella. Diskurssille ominaisia muodollisia piirteitä olivat aktiivimuotoinen omien kokemusten, elämäntilanteen ja -historian kuvailu, ahdistusta ja turhautumista ilmentävät sävyartikkelit ja sananvalinnat, sekä retoriset että aidot kysymykset, ääri-ilmaisut ja kärjistäminen.

Pakkodiskurssin tunnelatausta voisi luonnehtia peloksi, epätoivoksi, ahdistukseksi ja häpeäksi. Pelko ja epätoivo kohdistuivat tulevaisuuteen, joka näyttäytyi yksinäisenä ja ankeana. Yhteiskunnallinen osallisuus esimerkiksi koulun tai töiden muodossa miellettiin ahdistavaksi, ja omat vastoinkäymiset nähtiin omana syynä ja siten häpeällisinä. Seuraavaksi tarkastelen aineistoesimerkkien kautta tapoja, joilla pakkodiskurssi tuotti merkityksiä syrjäytymiselle ja koululle.

Aineistoesimerkki 1:

– – Eipä se elämä muutu vittu miksikään vaikka opiskelisi, tai vaikka tekisit töitä. Samanlaista paskaa se vapaa-ajan elämä on silti, jos niikseen on. Joku siitä tietenkin nauttii jeps jooohh

vitut

Aineistoesimerkissä 1 kuvaillaan syrjäytymistä tilana. Puhujan mukaan opiskelu ja työnteko ei muuta ikävää vapaa-aikaa toisenlaiseksi. Puhuja vahvistaa sanomaansa voimasanoilla (*ei – – vittu miksikään, samanlaista paskaa*) sekä ilmaisten turhautunutta suhtautumistaan toteamukseensa sävyartikkelilla kieltoisanan yhteydessä (*eipä*) (VISK §821). Hän lopettaa viestinsä ironiseen huudahdukseen (*jeps jooohh*) ja voimasanaan, jolla hän viestii turhautumista tilanteeseen (*vitut*).

Aineistoesimerkki 2.

Itse olen korkeakoulussa ja syrjäytynyt koko elämäni. Mahdotonta päästä koskaan töihin tai saada muutakaan saavutuksia elämässä kuten tyttöystävä.

Aineistoesimerkissä 2 puolestaan tehdään näkyvästi ero institutionaalisen syrjäytymisen määritelmän ja yksilön kokemuksen välille. Puhuja kertoo olevansa syrjäytynyt korkeakouluopiskelusta huolimatta. Hän nimeää tosin yhteiskuntaan liittymisen töiden muodossa mahdottomuudeksi, viitaten siten institutionaaliseen syrjäytymisen määritelmään, mutta näkee töiden teon ennemminkin saavutettavana statuksen omaisena asiana, joka rinnastuu seurustelukumppanin löytämiseen. Hän vahvistaa viestiä epätoivosta käyttämällä ääri-ilmaisuja *koko elämäni ja mahdotonta*.

Aineistoesimerkki 3.

En ole sieltä pahimmasta päästä syrjäytymiseni kanssa, kuljen kuitenkin töissä. Kavereita/harrastuksia ei kuitenkaan ole, ja yhteiskunta ja muut kansaeläjäät lähinnä vituttaa jatkuvasti. – –

Aineistoesimerkissä 3 syrjäytyminen vuorostaan rakentuu jatkumoksi dikotomisien luonteen sijaan. Myös tässä katkelmassa puhuja viittaa syrjäytymisen institutionaaliseen luonteeseen kertoen, ettei hän ole pahimmasta päästä, sillä käy töissä. Tämä ei kuitenkaan tee hänestä täysin ei-syrjäytynyttä, vaan syrjäytyminen määrittyy enemmän vapaa-ajan kautta, jossa sosiaalinen elämä kuitenkin näyttäytyy köyhänä. Myös yhteiskunta kuvataan luotaantyöntäväksi.

Koulu tuotettiin tässä diskurssissa myös liian sosiaalisesti ja kognitiivisesti haastavana ympäristönä. Tältä osin se ilmensikin samaa julmuutta ja kovia vaatimuksia kuin muu yhteiskunta: vain vahvimmat pärjäävät. Koulusta oli vaikea saada kavereita, ja koulu saatettiin kokea myös hyvin ahdistavana ympäristönä. Muiden seurassa olemisen jännitti, ja sosiaalinen ahdistus vaikutti usein myös opinnoissa menestymiseen. Tyypillistä oli puhe kavereiden saamisesta koulussa sekä kertomukset epäonnistuneista sosiaalisista kohtaamisista. Itsestä puhuttiin hyvin negatiiviseen ja syyttävään sävyyn, ja henkilökohtaiset ominaisuudet nähtiinkin suurimpana syynä esimerkiksi sosiaaliin haasteisiin. Myös omat akateemiset taidot nähtiin usein liian heikkoina koulumaailmassa menestymiseen.

Aineistoesimerkki 4.

– – Ekat luennot ja muut oikeat opinnot on olleet ihan kauheita kun ei ole oikein ketään kenen vieressä istua enkä oikeastaan enää kehtaa lyöttäytyä pineryhmäni mukaan kun en saa suutani auki heidän joukossaan. Ja vielä se täytyy mainita että opinnollisestikin olen aivan hukassa, eikä ole oikein ketään kuka auttaisi minua. Kaikki lukiossa opitut asiat ovat enemmän tai vähemmän unohtuneet enkä yksinkertaisesti jaksa kerrata niitä kun joka päivä on hirveästi kuluttavia juttuja kuten juuri noita tapahtumia tai vastaavasti darra – – Tämä on ihan kauheaa, tottuukohan tähän koskaan ja tulenkohan pärjäämään ilman sosiaalisia kontakteja lipastolla?

Aineistoesimerkissä 4 puhuja kuvailee opiskeluun liittyviä sosiaalisia haasteita. Hän kuvailee kaveriporukoihin soluttautumista vaikeaksi: *ei ole oikein ketään kenen vieressä istua, en saa suutani auki heidän joukossaan*. Opiskelijaelämä tuntuu raskaalta (*joka päivää on hirveästi kuluttavia juttuja kuten juuri noita tapahtumia tai vastaavasti darra*), ja puhuja kysyykin muilta apua tilanteeseensa pohtien, kuinka tärkeää hyvin haastavalta tuntunut sosiaalinen elämä on yliopisto-opiskelussa. Lisäksi puhujan mukaan myös itse opiskelu on ollut vaikeaa. Hän sanoo olevansa *opinnollisestikin olen aivan hukassa, eikä ole oikein ketään kuka auttaisi*. Seuraava esimerkki avaa samaa haastetta selittäen myös sen syntymekanismia: *Opinnotkin kärsii tästä, nimittäin jos kurssilla on ryhmätyö ja ei pysty ilmoittautumaan ns. "randomryhmiin" niinkuin joillain kurseilla, niin jätän kurssin yksinkertaisesti käymättä*.

Aineistoesimerkki 5.

Onko muita jotka on syrjäytyneet yliopistolla?

Itsellä on toinen vuosi nyt meneillään ja en oikeastaan tunne ketään, fuksiryhmäni jäsenet ovat suurinpiirtein ainoat jotka edes tiedän nimeltä. Vituttaa tämä yksinäisyys ja se että tunnen olevani täysin koko opiskelijayhteisön ulkopuolella. Opinnotkin kärsii tästä, nimittäin jos kurssilla on ryhmätyö ja ei pysty ilmoittautumaan ns. "randomryhmiin" niinkuin joillain kursseilla, niin jätän kurssin yksinkertaisesti käymättä.

Ai mikä tähän johti? Sosiaalinen ahdistukseni jonka vuoksi fuksisyksynä ei tullut lähdettyä mihinkään opiskelijatoimintaan mukaan, tai edes tutustuttua ihmisiin. Näin jälkeensä tietenkin vituttaa, olisi pitänyt vaikka pakottaa itsensä johonkin kerhoon tai yhdistykseen mukaan.

Jos kysyt miksen korjaa tilannetta nyt, niin ahdistaa liikaa ajatus että menisin vaikka jonkun kerhon toimintaan mukaan ja kukaan ei edes tuntisi minua vaikka olen jo kohta kaksi vuotta käynyt tätä koulua. --

Kuten aineistoesimerkissä 5 käy ilmi, diskurssille oli myös ominaista, että puhujat toivat esille jo haasteistaan kertoessaan sen, että muut saattavat kyseenalaistaa valituksen aiheellisuuden tai ihmetellä, miten tilanne on päässyt kehittymään: *Jos kysyt miksen korjaa tilannetta nyt, Ai mikä tähän johti?, Olen kyllä yrittänyt käydä tapahtumissa ja jutella vähän jengille* (Kielitoimiston sanakirja 2018, VISK § 1207). Pakkodiskurssissa puhujat positioivat itsensä epäonnistujiksi, jotka olivat itse aiheuttaneet kohtaamansa vaikeudet: *Näin jälkeensä tietenkin vituttaa, olisi pitänyt vaikka pakottaa itsensä johonkin kerhoon tai yhdistykseen mukaan.*

Koulu ei tässä diskurssissa tuotettu varsinaiseksi syytäksi mainittuihin haasteisiin, vaan se näyttäytyi enemmänkin vain yhtenä elämänpiirinä, jossa puhujien henkilökohtaiset ongelmat näkyivät. Koulu oli usein nuoruudessa merkittävä ja oletusarvoisesti läsnä oleva sosiaalinen ympäristö, ja siten usein helposti se, johon suurimmat tavoitteet ja toisaalta niissä epäonnistumiset kohdistuivat. Kuva syrjäytymisestä rakentui myös aineistoesimerkeissä 1 ja 2 selkeästi riippumattomaksi siitä, onko yksilö esimerkiksi koulutuksessa. Opiskelu-

ympäristö saattoikin syrjäytymisen ehkäisemisen sijaan olla tekijä, joka vahvisti kokemusta syrjäytymisestä ja ulkopuolisuudesta.

4.2 Valintadiskurssi

Valintadiskurssissa syrjäytyminen rakentui nimensä mukaisesti valinnaksi: yksilö saattoi valita elää yhteiskunnan ulkopuolella erinäisistä syistä. Syrjäytyminen määriteltiin ensisijaisesti instituutioiden kautta eli koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olemiseksi. Muutoin elämä saattoi kuitenkin rakentua diskurssissa varsin mielekkääksi sekä sosiaalisesti ja henkisesti rikkaaksi. Syrjäytyminen merkityksellistyi valintadiskurssissa poliittisen agendan ja systeemitason tuottamaksi ilmiöksi.

Koulu puolestaan sai merkityksensä neoliberalististen ja feminististen arvojen toteuttajana, mikä miellettiin aineistossa vastenmieliseksi ja tuhoisaksi kehityskuluksi. Feminismi näyttäytyi kaikille elämän osa-alueille ulottuvan naisten alisteisen aseman ylenpalttisenä korostamisena, mikä asetti miehet näennäisen etuoikeutettuun asemaan ilman syytä. Feminismiin liitettiin myös suvaitsevaisuuden korostaminen, joka ilmeni diskurssissa muun muassa maahanmuuttajien ja seksuaalivähemmistöjen yliarvostamisena niin sanotun valkoisen heteromiehen kustannuksella. Tämä aiheutti myös sen, että pääosin miehiksi itsensä asemoivat puhujat ilmaisivat olevansa niin koulumaailmassa kuin yhteiskunnassa vaiennettuja: vain feminististä ideologiaa myötäilevät mielipiteet olivat sallittuja, minkä koettiin myös heikentävän yksilöiden autonomiaa. Erontekoa suhteessa feminismiin tuotettiin myös kuvaamalla koulu politisoituneeksi osaksi propagandakoneistoa, joka mustamaalaa miehiä ja kaikkea miehisyttä edustavaa. Tämän politisoitumisen seurauksena koulu myös tuotettiin heikentyneeksi laadultaan, mikä näkyi oppisisällöissä ja toimintatavoissa. Näistä syistä valintadiskurssissa syrjäytyminen oli nimenomaan valinta: yksilö valitsi elää yhteiskunnan ulkopuolella, koska se näyttäytyi arvomaailmaltaan vääränlaisena ja tiettyjä ihmisryhmiä, kuten valkoisia heteromiehiä muiden ihmisryhmien alisteiseksi väitetyn aseman varjolla syrjivänä. Koulu oli

osaltaan viestinyt tätä arvomaailmaa ja liiallisuuksiin mennyttä feminismiä ja siten vähentänyt motivaatiota opiskella.

Diskurssille ominaisia muodollisia piirteitä olivat passiivimuotoinen kerrota, metaforiset ja voimakkaat sananvalinnat, ironia, vastakohtaistaminen sekä mediasisältöjen siteeraaminen ja poliittisesti tai muutoin halveksittavina pidettyjen tahojen ivallinen imitointi.

Diskurssin yleinen emotionaalinen lataus oli vihan ja katkeruuden sävyttämä. Puhujat nousivat yhteiskuntaa, sen eliittinä nähtyjä toimijoita, neoliberalismia ja feminististä ideologiaa vastaan. He puhuivat itsestään kaltoinkohdeltuina, joita syytettiin yhteiskunnan ongelmista turhaan. Seuraavaksi esittelen aineistoesimerkkien avulla niitä tapoja, joilla valintadiskurssi tuotti merkityksiä syrjäytymiselle ja koululle.

Aineistoesimerkki 6.

Kuka muu on niin radikalisoitunut, hikkyyntynyt, syrjäytynyt tai muuten vaan vittuuntunut nykymenoon että ei enää edes kiinnosta integroitua yhteiskuntaan ja sen sijaan lähinnä toivoo sen romahdusta?

Omalla kohdalla on kysymys ”Miksi edes vaivautuisin tekemään mitään muuta kuin se vähä mitä vaaditaan selviytymiseen?” noussut yhä enemmän esille, nyt kun olen ollut vuoden opiskelemassa ja todennut sen olevan paskaa. Minulla tuskin tulee koskaan olemaan omia lapsia, joten miksi minä edes pyrkisin saamaan hyväpalkkaisen ammatin johon koulusta vaaditaan? Minua ei kiinnosta matkustella tai ostaa kaiken maailman turhakkeita joihin voisin tarvita paljon rahaa. Minulle riittää netti kaikkeen mahdolliseen viihteeseen, ja se on halpa.

--

Aineistoesimerkissä 6 puhuja nimeää opiskelun asiaksi, joka sai hänet pohtimaan enemmän osallisuuttaan yhteiskunnassa. Hän oli todennut opiskelun olevan sitä suuremmin selittelemättä *paskaa* – ehkä ilmentäen sen vastenmielisyyttä – ja alkanut kyseenalaistamaan sen hyödyllisyyttä tulevaisuutensa kannalta. Viestistä huokui pettymys yhteiskuntaa kohtaan (*vittuuntunut nykymenoon, sen sijaan lähinnä toivoo sen romahdusta*) ja motivoitumattomuus pyrkiä jotain näennäisesti parempaa kohti (*Miksi edes vaivautuisin tekemään mitään muuta kuin se vähä mitä vaaditaan selviytymiseen?*). Raha näyttäytyi niin ikään turha-

na, sillä sille ei ilmennyt tarvetta (*tuskin tulee koskaan olemaan omia lapsia, ei kiinnostu matkustella tai ostaa kaiken maailman turhakkeita, minulle riittää netti – ja se on halpa*). Myös tämän kautta ilmennettiin vastarintaa neoliberalistiselle ihanteelle talouden kasvusta ja hyvinvoinnin lisääntymisestä vaurauden myötä: trendikkäänä pidetty matkustelu tai uusien *turhakkeiden* ostaminen näyttäytyi epäkiinnostavana.

Aineistoesimerkki 7.

Ota itseäsi niskasta kiinni, tee, käy koulut, markkinoi itseäsi yms. Sitten se työpaikka annetaan johtajan bottomille tai jonkun työntekijän kaverille jota on kovasti suositeltu.

Aineistoesimerkissä 7 puhuja ilmaisee opiskelun vaivannäön ja lopputuloksen välisen ristiriidan. Hän korostaa vaivannäön suuruutta luetteloimalla eri toimenpiteitä ja erottamalla lopputuloksen seuraavaan virkkeeseen. Hän vahvistaa viestiään vielä imitaation omaisella ironialla (*kovasti suositeltu*) ja alatyylisellä sananvalinnalla (*bottom*). Aineistossa olikin kokonaisuudessaan paljon puhetta siitä, miten vaikeaa töiden saaminen on koulutuksesta huolimatta. Lisäksi koulu rakentui hyödyttömäksi siksi, että sillä ei saavuttanut edes autonomiaa, merkityksellisiä ihmissuhteita tai arvostusta. Diskurssissa neoliberalististen arvojen ja liiallisuuksiin menneen kilpailun ulottui myös sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja ihmissuhteisiin. Heikot eivät pärjää epäreilussa ja alati kovenevassa kilpailussa statuksesta ja parisuhteista. Tämän myötä myös nuoren elämässä merkittävä sosiaalinen ympäristö eli koulu rakentuikin diskurssissa myös huonoksi sosiaalisesti yhteiseksi. Koulussa ei voinut olla oma itsensä, ja sosiaaliset suhteet jäivät usein pinnallisiksi. Koulu tuotettiin sosiaalisesti huonoksi ympäristöksi paitsi kaverisuhteiden, myös parisuhteiden kautta: koulusta on vaikea löytää kumppania, sillä arvomaailmat eivät kohtaa, eivätkä naiset arvosta oikeita asioita miehissä.

Aineistoesimerkki 8.

Jaa. Eipä niitä naisia koulutuksellakaan tunnu saavan. Voisivat näiden uutisten (*viittaa uutisointiin siitä, miten nuorten miesten syrjäytyminen näkyy jo*

syntyvyydessä; esim. Talouselämä 28.7.2018) yhteydessä julkistaa tietoa, kuinka moni mies/poika lipastolla tai ammattisurkeassa on sinkku vasten omaa tahtoaan.

Aineistoesimerkki 9.

Korkeakoulutus vaatii 5v köyhyyttä ja raatamista, palkintona odottaa joku siiderilortto joka etsii elättäjää.

Aineistoesimerkeissä 8 ja 9 kyseenalaistetaan parisuhteen löytämisen helppous opiskelun kautta sekä naispuolisten kumppaneiden laatu. Ensimmäisessä sitaatissa puhuja ilmaisee nuivaa suhtautumistaan uutisista tulkitsemaansa oletukseen parisuhteen löytymisestä koulutuksen kautta toteamalla alkuun kyllästyneisyyttä ilmentäen *jaa* sekä lisäämällä kieltävään reaktioonsa turhautunutta suhtautumista ilmaisevan sävyartikkelin (*eipä*) (VISK §821). Hän tuo ilmi sen, ettei parisuhteen löytäminen ole aina tahdosta kiinni. Toisessa aineistositaatissa kouluttautuminen kuvataan voimakkailla sananvalinnoilla vaivalloiseksi prosessiksi (*5v köyhyyttä ja raatamista*), joka ei kuitenkaan auta saavuttamaan ainakaan sellaista parisuhdetta, jota toivoisi (*siiderilortto joka etsii elättäjää*).

Aineistoesimerkki 10.

<Syrjitään
>Koulussa
>Työmarkkinoilla
>Työhaastatteluissa
>Työpaikoilla
>Parisuhdemarkkinoilla
>Ulkona sekä vapaa-ajalla
<Kukaan muu ei syrji kun jään vaan kotiin ja passiivisesti syrjin itseni ulos yhteiskunnasta

Ei enää jaksa kiinnostaa tällanen loputon noidankehä
>Yritä päästä takaisin yhteiskuntaan ja olla hyödyksi
>Vittuilua, syyllistämistä, syrjintää ja valitusta joka paikasta

--

>Lyö hanskat tiskiini ja painu takaisin omiin oloihin jossa olen sentään edes vähän onnellinen

>Yhtäkkiä taas kaikki ovat kiinnostuneita ja valmiita auttamaan takaisin yhteiskuntaan kunnes sinne pääsen ja alkaa taas se vittuilu. Kun ollaan pohjalla, niin uskotellaan, että kyllä sä olet tarpeeksi hyvä, mutta sil-

lon kun sieltä yritetään kiivetä pois niin joku yläpuolella oleva potkii takaisin alas, koska en ole tarpeeksi riittävä.

Yllätys, että ihmiset ovat mukavuudenhaluisia eikä jaksaa ottaa jatkuvaa paskaa niskaansa.

Aineistoesimerkissä 10 syrjäytyminen näyttäytyy suojautumiskeinona yhteiskunnan asenteilta ja toimilta: *Kukaan muu ei syrji kun jään vaan kotiin ja passiivisesti syrjin itseni ulos yhteiskunnasta*. Puhuja vahvistaa luetteloimalla viestiä siitä, miten monissa eri toimintaympäristöissä puhuja kokee tullessa hylätyksi. Luettelo alkaa koulusta. Viestistä voi havaita myös puhujan itsensä ja muiden toimijoiden toimintaa vuorotellen kuvailevan järjestyksen. Vuorotteleva toiminnan kuvailu korostaa tapahtumien ja toimien ristiriitaisuutta: *Yritä päästä takaisin yhteiskuntaan ja olla hyödyksi – Vittuilua, syyllistämistä, syrjintää ja valitusta joka paikasta*. Tässä aineistokatkelmassa yhtenä syynä valinnalle irtautua yhteiskunnasta näyttäytyykin juuri yhteiskunnan suhtautuminen syrjäytyneeseen, johon kohdistuvien toimien ristiriitaisuus rakentaa kuvaa yhteiskunnasta epäjohdonmukaisena petturina, joka houkuttelee yksilön osallistumaan, mutta kääntää selkensä sitten, kun yksilöstä on tullut taloudellisesti tuottava.

Aineistoesimerkki 11.

Minä valitsin syrjäytymisen ja työttömyyden.

Inhoan normojen kanssa toimimista kun pitää koko ajan miettiä omaa imagoaan ja sanomisiaan.

Nautin siitä, kun sosiaalinen ympäristöni on internet, jossa voi laukoa kaikkea mitä mieleen juolahtaa.

Aineistoesimerkissä 11 tuodaan hyvin eksplisiittisesti ilmi syrjäytymisen valinnallisuus. Puhuja rinnastaa yhteiskunnallisen osallisuuden *normojen kanssa toimimiseen, jossa pitää koko ajan miettiä omaa imagoaan ja sanomisiaan*. Internet puolestaan näyttäytyy vaihtoehtona yhteiskunnalliselle osallisuudelle.

Aineistoesimerkki 12.

Mitä yrittämistä tässä yhteiskunnassa on ihmiselle, jota ei kiinnosta tulla osaksi ylikansallista taloutta palvelevaa velkaorjuus järjestelmää, jossa jou-

tuisin omistamaan lopun elämäni sille että rikastutan jotain limaista pankkiiria työni hedelmillä? – –

Aineistoesimerkissä 12 puolestaan puhuja tuo esille työelämän vastenmielisyyden. Työnteko näyttäytyy toisten hyväksikäytettävänä olemisena (*ylikansallista taloutta palvelevaa, rikastutan jotain – – pankkiiria*). Hän vahvistaa sanomaansa retorisella kysymyksellä (*mitä yrittämistä tässä – – on*) sekä voimakkailla ilmauksilla (*velkaorjuus järjestelmää, limaista pankkiiria*). Työntekokaan ei siis kaikkien mielestä ollut tavoiteltavaa, vaikka koululla olisikin voinut parantaa mahdollisuuksiaan töiden saamisessa. Tämä horjutti koulun hyödyllisyyttä entisestään.

Aineistoesimerkki 13.

Täs (*syрjäytymisessä ilmiönä*) on monia osatekijöitä kuten:

- >korkeat hinnat, matalat palkat
- >keskiluokan asema epävarma, työsuhteet epävarmoja
- >avioliittoinstituution romahdus
- >huorauskulttuuri, naisia ei hillitä ollenkaan
- >miehiä vastaavasti syrjitään töihinotossa, mediassa jne.
- >media on aivan hirveää kuraa
- >koululaitos vasemmistolaisten mädättämä, miesten syrjäytyminen ja syyllistäminen alkaa jo täältä
- >yläluokan miehillä menee hyvin kun saavat leijonaosan resursseista/naisista, mutta kaikki keski- ja alaluokkaiset joutuvat kärsimään seuraukset työmarkkinoiden epävarmuudesta
- >bonuksena kaikki ylimääräiset helpot hommat ja asunnot jne. resurssit menee maahanmuuttajille, joita eliitti suosii samalla kun potkii suomalaisia päähän

Romahdusta kohti mennään. Nää on kriisiajan oireita et syntyvyys laskee, kohta alkaa kansantalouden ongelmat ja poliittiset kriisit. Se onkin menoa sitten.

Aineistoesimerkissä 13 puhuja käsittelee syrjäytymistä yhteiskuntakriittisellä ja analyttisellä otteella, jota on höystetty voimakkailla ilmauksilla (*huorauskulttuuri, vasemmistolaisten mädättämä, aivan hirveää kuraa*). Viestin lopussa suuntaudutaan tulevaisuuteen, joka näyttäytyy hyvin synkkänä. Syrjäytymisen syiksi puhuja luettelee monia yhteiskunnallisia, syrjäytyneen ulkopuolella olevia tekijöitä. Yhteiskunta ja koulu tuotetaan arvoiltaan ja ideologialtaan rappeutuneiksi

ja siten miehiä syrjiväksi (*avioliittoinstituution romahdus, huorauskulttuuri, koulu-laitos vasemmistolaisten mädättämä, miesten syrjäytyminen ja syyllistäminen alkaa jo täältä*). Osa luetelluista syistä taas asettuu vastustamaan neoliberalismia, jossa yhteiskunta ja koulu osana sitä näyttäytyvät liiaksi kapitalismin ja rahan ohjailmina ja siksi vaikeina paikkoina selviytyä elämässä (*korkeat hinnat, matalat palkat, keskiluokan asema epävarma, työsuhteet epävarmoja, yläluokan miehillä menee hyvin – keski- ja alaluokkaiset joutuvat kärsimään, resurssit menee maahanmuuttajille, joita eliitti suosii samalla kun potkii suomalaisia päähän*). Viestin merkityssisältö etenee liukuen syrjäytymisen syiden erittelystä yhteiskunnan kokonaistilan kommentointiin, mistä heijastuu syrjäytymisilmiön liittäminen epätoivoon tulevaisuuden suhteen. Syyt syrjäytymiselle esitetään syiksi myös yhteiskunnan kokonaistilan heikkenemiselle. Painavat toteamukset lopussa ilman ratkaisuehdotuksia tai vaihtoehtoisten tulevaisuudenkuvien esille tuomista (*Romahdusta kohti mennään, Se onkin menoa sitten*) luovat kuvan yhteiskunnasta uppoavana laivana, joka lienee parasta jättää ennen kuin se on myöhäistä.

Aineistoesimerkki 14.

- >Tytöillä menee päin vittua yhteiskunnassa
- <Johtuu patriarkaatista ja miesten maailmasta! t. feministit
- <Oon samaa mieltä (tahon pillua) t. miehet
- >Toimenpiteisiin ryhdytään mm. asennekasvatuksella, perustamalla tuhansia tukiryhmiä ja säätämällä julkisen talouden duunarihommat naisille sopivaa korkeakoulutusta vaativiksi t. Yhteiskunta

- >Pojilla menee päin vittua yhteiskunnassa
- <Johtuu siitä että miehet ovat laiskoja, sivistymättömiä ja muutenkin turhia t. naiset
- <Oma vika kyllä minäki kävin koulut ja hankin pätevyyden t. menestyneet miehet
- <Oispa kaljaa t. syrjäytyneet miehet
- >Kelpaiskos teille tällänen kuntouttava työtoiminta missä teette duunia ilman palkkaa?:D t. yhteiskunta
- Kuvassa syrjäytynyt apina kuntouttavassa työtoiminnassa hankkimassa työelämän taitoja ja kontakteja

Sisällöllisesti ominaista valintadiskurssille oli runsas miesten ja naisten vertaileminen sekä katkeruus niin sanotun "valkoisen heteromiehen" syrjimisestä. Keskustelijoiden mukaan miehiä syyllistettiin turhaan sekä koulussa että yhteiskunnassa ylipäättään, ja maskuliinisuus yritettiin ajaa alas, jättäen jälkeensä lannistuneita miehiä, jotka eivät enää halua olla osa yhteiskuntaa, sillä heidän ei anneta olla sellaisia kuin he haluavat olla. Monet yhteiskunnallisen tason ongelmat, kuten matala syntyvyys, koettiin myös sälytetyn aiheetta miesten päälle. Vastapainona tälle valkoisen heteromiehen vastakohtat eli naiset sekä etniset ja seksuaalivähemmistöt tuotettiin ryhminä, jotka ovat vieneet uhrin paikan niiltä, jotka sitä oikeasti tarvitsisivat eli syrjäytyneiltä nuorilta miehiltä.

Aineistoesimerkissä 14 feminisminähdään syynä syrjäytymiselle paitsi siksi, että se syyllistää miehiä turhaan (*johtuu patriarkaatista ja miesten maailmasta! t. feministit*), myös siksi, että se vaikuttaa konkreettisiin toimenpiteisiin, joita yhteiskunnassa ahtaalle ajettuihin kohdistetaan, kuten naisten ja miesten pahoinvointiin kohdistettujen toimenpiteiden vertailu tuo ilmi. Aineistoesimerkissä näkyy myös tälle diskurssille erityisen ominainen voimasanojen ja seksuaalivähemmistöjen sanojen käyttö. Ilmaisutapa on paitsi irvokas, myös humoristinen (*tahon pillua, oispa kaljaa*). Sen voidaan tulkita ilmentävän paitsi puheyhteisössä

hyväksytyjä ja sen tuottamille merkityksenannoille pohjautuvia vitsejä, myös erontekoa poliittiseen korrektiuteen ja vallitseviin sosiaalisiin normeihin.

Aineistoesimerkissä myös imitoidaan puhetapaa syrjäytymisen ehkäisemistä koskevassa poliittisessa keskustelussa (*hankkimassa työelämän taitoja ja kon-takteja*). Tämän julkidiskurssin ristiriitaisuutta suhteessa aiempaan puhujan tuottamaan tekstiin korostetaan vielä liittämällä se humoristiseen kielikuvaan *syrjäytynyt apina*, joka esiintyy myös osana kuvaa kuntouttavan työtoiminnan ja muiden vastaavien toimenpiteiden hyödyllisyyden hyvin eksplisiittisesti kyseenalaistavan tekstin *Hetkinen! Mitä vitun järkee tässä on?* kanssa. Kirjoittaja korostaa vielä naisten ja miesten kohtelun erilaisuutta jakamalla viestin kahteen kappaleeseen, josta ensimmäinen kuvailee ironisesti naisia koskeviin haasteisiin suhtautumista (*johtuu patriarkaatista ja miesten maailmasta! t. feministit*) ja toinen luo kontrastin tälle patriarkaatia syyttävälle reaktiolle (*johtuu siitä että miehet ovat laiskoja, sivistymättömiä ja muutenkin turhia t. naiset*). Yhteiskunnan reaktio toimenpiteiden tasolla kuvataan sävypartikkelin ja hymiön avulla kepeäksi (*kelpaiskos, duunia ilman palkkaa?:D*) (VISK § 821) ja hyödyttömäksi (*Hetkinen! Mitä vitun järkee tässä on?*).

Aineistoesimerkki 15.

>Entä jos pulma onkin koulun asenteissa? Helsingin yliopiston tutkijat tekijät muutama vuosi sitten kiinnostavan havainnon, joka on jäänyt vähälle huomiolle. He osoittivat, että tytöt saavat onnistumisistaan parempia kouluarvosanoja kuin pojat. Kun kokeet arvioidaan nimettömästi, poikien arvosanat nousevat ja tyttöjen laskevat. (*siteerattu Helsingin Sanomien 10.5.2018 julkaisemaa artikkelia*)

Huutista, itselläni oli aina äikän kielioppikokeista ysiä, mutta kirjoitelmat eivät olleet opettajan mieleen, joten todistuksessa seiska lopulta. – –

Yleistä tässä diskurssissa oli myös muun mediasisällön, kuten uutisartikkelien sekä Twitter-julkaisujen siteeraaminen ja imitoiminen, kuten esimerkiksi aineistoesimerkissä 15 tehdään käyttäen sitaattia Helsingin Sanomista vahvistamaan oman kokemuksen aitoutta ja sen merkittävyyttä. Puhuja viittaa siinä kokeemaansa epäoikeudenmukaiseen arviointiin, jonka hän epäsuorasti liittää sukupuoleen uutisartikkelin siteeraamisen kautta.

Aineistoesimerkki 16.

- - Periaatteessa koulutusjärjestelmämme on romutettu juurta jaksuen, homopaskaa, femakkopaskaa, ei arvostella kokeita, jonnet on "jonnetettu" mädätyksen kouralla.

Aineistoesimerkissä 16 puhuja käyttää voimakkaita metaforisia ilmauksia (*romutettu juurta jaksuen*), jotka olivat personifikaation kautta myös ironisia (*mädätyksen kouralla*) ja joilla rakennettiin kuvaa koulusta laaduttomana ja korruptoituneena. Feminismi (*femakkopaskaa*) ja liiallisena pidetty avoimuus seksuaalivähemmistöjä kohtaan (*homopaskaa*) nähtiin haitallisena koulun opetussisällöille ja toimintatavoille. Viestin lopuksi puhuja tiivistää turhautumisensa hyvin abstraktin oloiseen ja humoristiseen toteamukseen *jonnet on "jonnetettu" mädätyksen kouralla*, jonka voinee tulkita monin eri tavoin.

Aineistoesimerkki 17.

Naisille suunniteltu koulu, naisille suunniteltu yhteiskunta, naisille suunnitellut nettideittimarkkinat.

Joka vuosi tulee satoja, ellei tuhansia syrjäytettyjä miehiä - mutta jostain kumman syystä naiset eivät syrjäydy.

Aineistoesimerkki 18.

- - Ylivoimaisesti suuri osa siitä naisten "korkeammasta koulutuksesta" on kaikkea turhaa paskaa jolla ei tee mitään ja joka ei kiinnosta miehiä. Keinotekoisesti naisia varten tehty.

Sekä koulu että yhteiskunta rakentuivat diskurssissa vahvasti naisille suunnitelluiksi. Aineistoesimerkissä 17 luetteloidaan asioita, joissa puhujan mukaan miehet on sivuutettu keskittymällä naisten tarpeisiin. Viesti on jaettu kahteen kappaleeseen, joista jälkimmäinen nostaa esiin syrjäytymisen käsitteen. Puhujan mukaan naiset eivät syrjäydy, vaikka miehiä syrjäytyy paljon. Hän vahvistaa viestinsä vakuuttavuutta puhumalla määristä numeerisesti (*satoja, ellei tuhansia*) ja voimistaa kantaottavuutta esittämällä ironisesti ihmettelyä ja erottaen sen selkeäksi loppukaneetiksi ajatusviivalla - *mutta jostain kumman syystä naiset eivät syrjäydy* (VISK § 999). Myös aineistoesimerkissä 18 koulu nimetään

naisia varten tehdyksi. Siinä puhuja myös kiistää tämän naisia varten suunnitellun koulutuksen arvon. Hän vahvistaa viestiään laittamalla *korkeamman koulutuksen* lainausmerkkeihin ja kuvaamalla sitä voimakkain sanavalinnoin ja ääri-ilmauksin: *kaikkea turhaa paskaa, jolla ei tee mitään.*

4.3 Diskurssien väliset suhteet

Edellä esitellyt diskurssit ovat hyvin yksinkertaistettu malli siitä moninaisesta merkitysten kentästä, joka oli havaittavissa tutkimusaineistossa. Tässä alaluvussa esittelen tapoja, joilla nämä diskurssit päällekkäistyivät, olivat ristiriidassa ja viittasivat toisiinsa. Erittelen myös diskurssien emotionaalista latausta, joka niin ikään oli hyvin monisyinen ja erilaisia syy-seuraussuhteita sisältävä.

Tunnelataus diskursseissa painottui siten, että pakkodiskurssissa etsittiin häpeän ja ahdistuksen kautta syitä itsestä, kun taas valintadiskurssissa tuotettiin ulospäin suuntautuvaa vihaa ja kostonhalua. Vaikka pelokkuus ja epätoivo korostuivatkin enemmän pakkodiskurssissa, niin ne olivat läsnä myös valintadiskurssissa: yksilö saattoikin valita irtautua yhteiskunnasta juuri siksi, että se näyttäytyi toivottomana, kun taas oma koti ja sen rauha näyttäytyi turvapaikana julmassa maailmassa. Vastaavasti myös pakkodiskurssi sitoutui jossain määrin valintadiskurssin korostamaan vihaan ja katkeruuteen. Sen lisäksi, että yhteiskunnassa oli vaikeaa pysyä mukana sen kilpailullisuuden ja kovien arvojen vuoksi, saatettiin yhteiskunnallinen osallisuus nähdä vaikeana tai jopa mahdottomana siksi, että usein mieheksi itsensä positioiva yksilö ilmaisi, ettei häntä oteta vakavasti ja hyväksytä sellaisena kuin hän on.

Molempien diskurssien kautta haettiin myös voimaantumista, mutta keinot olivat erilaiset. Pakkodiskurssi rakentui enemmän avunpyyntöjen, neuvojen ja vertaistuen varaan, kun taas valintadiskurssissa pyrittiin enemmän lietsomaan vihaa yhteiskuntaa kohtaan ja voimaantumaa yhteisestä vastarinnasta. Molemmissa diskursseissa yhteiskunta näyttäytyi kuitenkin tahona, johon ei syystä tai toisesta voinut turvautua, ja siksi yksilöiden tuli hakea empatiaa ja samanmielisyyttä toisistaan.

Joissain viesteissä sitouduttiin vahvasti pakko- tai valintadiskurssiin, kun taas osassa viestejä tuotettiin merkityksiä molempiin diskursseihin nojaten. Yksi tapa, miten nämä merkityksenannot sitoutuivat toisiinsa, oli niiden näyttäytyminen syrjäytymisen vaiheina. Seuraava aineistoesimerkki tuo esille pakko-diskurssin ja valintadiskurssin näyttäytymisen toisinaan myös limittäisinä ja eri vaiheissa syrjäytymisprosessia ilmenevinä merkityssysteemeinä. Ne korostavat yhteiskunnan – ja koulun niiden yhtenä toimeenpanijana – toimien ristiriitaisuutta: ensin yksilö tulee hylätyksi yhteiskunnan taholta haluamattaan, jolloin syrjäytyminen näyttäytyy pakkodiskurssin tavoin heikon yksilön häviämisenä kilpailuyhteiskunnassa. Myöhemmin syrjäytyminen alkaa kuitenkin näyttäytyä valintadiskurssia heijastellen enemmän yksilön omana päätöksensä jättäytyä ulos yhteiskunnasta. Yhteiskunta on heikomman hylkäämällä pettänyt yksilön ja osoittanut olevansa arvoton, jolloin yksilö ei enää edes halua tulla osaksi sitä, ainakaan sellaisella tavalla, jolla yhteiskunta tämän haluaisi ottaa mukaan.

Aineistoesimerkki 19.

<Ala-aste

>Kiusattiin, kukaan ei halunnut olla kiusatun kaveri

>Asialle ei tehty mitään

>Pistin kiusaajille takaisin, kukaan ei halunnut olla hullun kaveri

>Yhtäkkiä minä olen se kiusaaja ja jouduin pulaan

<Amis + Lukion kaksoistutkinto

>Jää hieman jälkeen ensimmäisen vuoden jälkeen

>Kukaan ei auttanut, vaan kehotti yrittämään enemmän

>Yritin parhaani, mutta jään vielä enemmän jälkeen

>Kukaan ei auta. Luokkalaiset vaan huutistelee ja opettajat ohjaa aina toiselle opettajalle.

>Lopetan

>Yhtäkkiä kaikki olisi valmiita auttamaan

>En suorita loppuun

<Pari vuotta on taas vierähtänyt

Juuh... En haluakaan enää, että saisin mistään apua, kavereita, työtä tai perhettä. Ei mulla ole unelmia eikä haaveita. Antakaa vaan olla rauhassa. Kukaan ei auttanut sillon, kun sillä olisi ollut väliä ja merkitystä.

Nyt sitten pistetään hirveät damage controllit päälle, että saadaan syrjäytyneet töihin, jotka sitten maksaisi näiden tulevien työikäisten kusetuseläkkeet, ettei he joudu kokemaan mitään hirveätä vaan voivat viettää loppuelämänsä rauhallista luksuselämää.

Kiinnosti olla osa yhteiskuntaa joskus nuorempana. Ei kiinnosta enää, eikä tulekaan kiinnostamaan.

Aineistoesimerkissä 19 toistuu oman toiminnan ja koulun tai yhteiskunnan toiminnan vuorotteleva ja ristiriitaisuutta korostava kuvailu: *Kiusattiin – Asialle ei tehty mitään, jää hieman jälkeen – – Kukaan ei auttanut, Lopetan – – Yhtäkkiä kaikki olisi valmiita auttamaan.* Aineistokatkelman lopussa tuodaan eksplisiittisesti esille myös haluttomuus kuulua yhteiskuntaan, joka aiheutui petetyksi ja hylätyksi tulemisen kokemuksesta yhteiskunnan taholta, jota myös koulu edusti.

Yleisellä tasolla diskurssien nimiä – pakkoa ja valintaa – voisi tarkastella myös hyvin suhteellisina käsitteinä. Valintakin tapahtuu useimmiten muiden tekijöiden – eli pakon – sanelemien vaihtoehtojen puitteissa. Toisaalta myös tulkinta tilanteen pakottavuudesta perustuu useimmiten tulkintoihin tilanteesta ja mahdollisista skenaarioista, joita eri valinnoista voisi seurata. Tämä pakon ja valinnan ristiriitainen suhde ilmeneekin myös pakkodiskurssin ja valintadiskurssin limittyvässä suhteessa.

5 POHDINTA

Tämän pro gradu -tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia, millaisia merkityksiä Ylilauta.org -keskustelufoorumien keskusteluissa tuotetaan koululle ja syrjäytymiselle. Analyysimenetelmänä oli diskurssianalyysi, ja tutkimuksen tieteenteoreettisena olettamuksena todellisuudesta sosiaalinen konstruktionismi. Analyysia ohjaavana sosiokulttuurisena kontekstina oli viime vuosien runsas poliittinen keskustelu nuorten syrjäytymisestä. Tavoitteena oli tuoda uusia näkökulmia syrjäytymiskeskusteluun, jossa taloudellinen ja terapeuttinen eetos on saanut valta-aseman. Tutkimuksen aineisto koostui 51 täysin anonymista internet-keskustelusta, jotka oli kerätty Ylilauta.org -keskustelufoorumilta käyttäen Google-hakukonetta hakusanoilla *ylilauta*, *koulu*, *syrjäytyminen* ja *syrjäyty*. Kaikki aineiston viestit oli lähetetty vuosina 2013–2018.

Tässä luvussa tarkastelen ensin diskurssianalyysin tuloksia. Sen jälkeen arvioin tutkimuksen luotettavuutta. Lopuksi pohdin mahdollisia jatkotutkimushaasteita ja tämän tutkimuksen merkitystä.

5.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tässä alaluvussa nostan esille keskeisiä teemoja, joihin aineisto ohjasi kiinnittämään erityistä huomiota. Tarkastelen tämän tutkimuksen syrjäytymiselle tuottamia merkityksiä muun tutkimustiedon valossa. Pohdin myös aineistossa tuotettuja syrjäytymisen syitä, kuten koulun ja muun yhteiskunnan ilmiöitä suhteessa muuhun tutkimustietoon ja viime vuosien julkiseen keskusteluun. On syytä huomioida, että tässä pohdinnassa on nostettu esille vain siivu kaikista niistä pohtimisen arvoisista teemoista, jotka saivat jalansijaa myös tämän tutkimuksen aineistossa. Pyrin tässä alaluvussa tuomaan esiin ennen kaikkea niitä aineiston teemoja, jotka näyttäytyivät yllättävinä suhteessa aiempaan tutkimukseen ja mediassa esillä olleisiin näkökulmiin, ja joihin liitettiin aineistossa vahva turhautumisen ja vaiennetuksi tuleminen kokemus.

5.1.1 Pako pahasta maailmasta

Pakko- ja valintadiskurssi määrittelivät syrjäytymistä hieman eri tavoin: pakkodiskurssissa syrjäytyminen oli tapahtunut vastoin yksilön tahtoa, ja näyttäytyi enemmänkin vapaa-ajan yksinäisyytenä, kun taas valintadiskurssissa syrjäytyminen oli valinta, joka tarkoitti ennen kaikkea institutionaalisesta osallisuudesta vetäytymistä. Molemmissa diskursseissa syrjäytyminen määrittyi kuitenkin pitkälti kotona olemisena: pettymys tulevaisuuden näkymiin niin työnteon, politiikan kuin ihmissuhteidenkin osalta tuotettiin syyksi jäädä kotiin, jossa saa olla omassa rauhassa ja elää, kuten haluaa. Sekä pakko- että valintadiskurssissa syrjäytynyt rakentui yhteiskunnan nurkkaan ahdistetuksi hahmoksi, jolle oman syrjäytymisen ulkopuolinen maailma näyttäytyi pahana.

Nuorten näkemyksiä omasta syrjäytyneisyydestään ovat aiemmin tutkineet Gretschel ja Myllyniemi (2017, 33). Heidän tutkimukseensa osallistuneista NEET-nuorista 35 prosenttia ei pitänyt itseään lainkaan syrjäytyneenä; täysin syrjäytyneenä itseään puolestaan piti vain kaksi prosenttia ja melko paljon syrjäytyneenäkin vain 15 prosenttia. Tämä tulos muistuttaa pakkodiskurssia, jossa syrjäytyminen määriteltiin tilaksi, johon voi joutua opiskelusta tai töissä käymisestä huolimatta. Pakkodiskurssin esille tuomaa yksinäisyyttä ajatellen samaan suuntaan viittaava tulos on myös se, että Gretschelin ja Myllyniemen (2017, 33) mukaan kokemus omasta syrjäytyneisyydestä korreloi vahvasti yksinäisyyden kokemuksen kanssa: itsensä usein yksinäiseksi kokevista 37 prosenttia piti itseään melko paljon syrjäytyneenä. NEET-nuoret myös nimesivät suurimmaksi syrjäytymisen syyksi ystävien puutteen, joka oli suurimman osan mielestä paljon syrjäytymiseen vaikuttava asia (Gretschel & Myllyniemi 2017, 34).

Onkin aiheellista kysyä, onko nyky-yhteiskunnassa jotain sellaista, mikä lisää yksinäisyyttä. Putnamin (2000) mukaan yhteisöllisyys ja sosiaalinen kanssakäyminen on vähentynyt 1900-luvun loppupuolelta alkaen huomattavasti. Yhteisöllisyyden väheneminen voi olla myös sukupolvi-ilmiö: 1980- ja 1990-luvuilla syntyneiden sosiaaliset suhteet ovat aiempia sukupolvia ohuempia, ja heidän vuorovaikutuksensa siirtyy kasvokkaisesta läsnäolosta ja kanssakäymisestä digitaaliseen maailmaan (ks. Siltala 2013, 173).

Tutkimusaineistossani internet rakentuikin tahoksi, joka kykeni tarjoamaan viihdettä ja yhteisöllisyyttä niille, jotka eivät halunneet vaivautua tavoittelemaan niitä oikeassa elämässä. Internet tarjosi helposti saatavilla olevaa ja halpaa viihdykettä, kuten pelejä, pornoa ja keskusteluseuraa, jotka näyttäytyivät houkuttelevampina kuin kasvokkainen vuorovaikutus ulkomaailman kanssa, josta puhuttiin etäiseen ja välillä hieman mystiseenkin sävyyn, ikään kuin siellä ei olisi edes käyty pitkään aikaan. Digitalisaatio lieneekin toisaalta haaste laitteiden etäännyttäessä meitä fyysisestä elämän jakamisesta, kuten kosketuksesta, ilmeistä ja puheesta. Toisaalta esimerkiksi tutkimusaineistossani tuotiin esille myös digitalisaation tarjoama mahdollisuus yhteyteen sellaisten ihmisten kanssa, joita ei muuten tapaisi. Sille voi olla suuri tarve silloin, kun yksilö kokee vaikeaksi kiinnittyä lähiympäristönsä tarjoamiin sosiaalisiin verkostoihin.

Voidaan myös pohtia, onko digitalisaatio mahdollistanut enenevissä määrin sen, että maailma tulee verkon välityksellä ihmisen luo kotiin asti, jolloin kotoa poistumisesta tulee entistä tarpeettomampaa. Kun ulkomaailma näyttäytyy synkkänä ja epäreiluna, ja kotona on kaikki välttämätön, ei liene syytä osallistua yhteiskuntaan esimerkiksi työnteon tai opiskelun muodossa. Usein kouluaikaiset, negatiiviset kokemukset sosiaalisista suhteista puolestaan ovat kääntäneet ajatukset ystävyysuhteiden rakentamisesta peloksi, häpeäksi, ahdistukseksi ja pettymykseksi. Tällöin koti näyttäytyy turvapaikkana, jonne voi paeta kaltoin kohtelevaa maailmaa.

5.1.2 Toivoton tulevaisuus

Aineistossa oli läsnä monenlainen toivottomuus ja näköalattomuus tulevaisuutta kohtaan. Pakkodiskurssissa yhteiskunta rakentui julmaksi kilpailuyhteiskunnaksi, jossa vain vahvimmat pärjäävät ja heikoimmat jäävät oman onnensa nojaan. Toisaalta tulevaisuus näyttäytyi toivottomana myös työmarkkinoiden ja taloustilanteen heikkenemisen vuoksi.

Yksi aineistossa vahvasti esille noussut teema oli koulun turhuus työmarkkinoiden kannalta. Tämä on linjassa muiden viime vuosien tutkimustulosten kanssa. Vuosituhannen vaihteessa vielä 97 % nuorista uskoi että koulutus

parantaa olennaisesti työnsaantimahdollisuuksia (Saarela 2001, 9). Sen jälkeen usko koulutuksen hyödyllisyyteen työnsaantimahdollisuuksien kannalta on ollut pääsääntöisesti laskussa kahden viime vuosikymmenen aikana. Vuonna 2017 enää kolmannes nuorista uskoi koulutuksella olevan erittäin paljon merkitystä työnsaannissa (Pekkarinen & Myllyniemi 2017, 60, 79–80). Aineistossa tuotiin sarkastiseen tyyliin esille muun muassa se, että töiden saamisessa monilla muilla tekijöillä kuin koulutuksella on enemmän merkitystä. Esimerkiksi henkilökohtaiset suhteet painavat usein työntekijän valinnassa enemmän kuin osaaminen. Vuoden 2017 Nuorisobarometrissa (Pekkarinen & Myllyniemi 2017, 79) työmarkkinoihin suhtauduttiinkin aiempaa kyynisemmin: eritoten suhteiden, sattuman ja perhetaustan merkityksen työnsaannissa nähtiin kasvaneen samalla, kun koulutuksen, ammattitaidon ja motivaation merkityksen nähtiin pienentyneen.

Aineistossa koulu rakentui myös hyödyttömäksi siksi, ettei siellä oppinut asioita, joita yhteiskunnassa tai muuten omassa elämässä tarvitsisi. Tämä on kiinnostavaa tarkasteltaessa Nuorisobarometrin (Pekkarinen & Myllyniemi 2017, 74) kyselytuloksia nuorten ajatuksista koulun suhteen: koululaiset kokivat, että he kokivat oppineensa lähes kaikkia kyselyssä kysytyjä taitoja enemmän koulun ulkopuolella kuin koulussa. On aiheellista pohtia, vastaako tämä kokemus jossain määrin myös todellisuutta nuorten oppimisesta. Ainakin kokemus koulun merkityksen vähenemisestä oppimisessa on todellinen ja vaikuttaa nuorten ajatteluun ja toimintaan.

Myös itse työnteko näyttäytyi aineistossa osittain negatiivisessa valossa: vaikka töihin pääsisikin, niin työnteon mielekkyys oli silti kyseenalaista. Silta-lan (2013, 207–208) mukaan Y-sukupolven nuoret eivät halua sellaisiin töihin, joissa työn tekemisen tapa on pakottava ja kestämaton. Sen sijaan sellainen työ, joka vapauttaa tekijäänsä muiden armoilla olemisesta ja palvelee itseisarvoisia päämääriä, nähdään hyvänä. Nykyinen työelämä näyttäytyy nuorisolle kuitenkin pitkälti sellaisena, että antamiseen vastataan ottamalla enemmän: työntekijää vaivaa jatkuva riittämättömyyden tunne, eikä onnistumisen kokemuksia saati itsensä ylittämistä juuri tapahdu. Samalla nuorilta kuitenkin edellytetään kiitollisuutta siitä, että ylipäättään on töitä, vaikka työ ei itsessään tarjoa kiitosta

tekijälleen, vaan vaatii vain enemmän (ks. Siltala 2013, 182–183). Työnteon mielekkyyttä voi heikentää myös kannustinloukku: Gretschelin ja Myllyniemen (2017, 24) tutkimuksen mukaan NEET-nuoret ovat huomattavasti vähemmän halukkaampia vastaanottamaan työtä silloin, kun käteen jäävä tulo olisi yhtä suuri kuin työttömyyskorvausta saadessa.

Tulevaisuus näyttäytyi tutkimusaineistossa synkkänä myös heikkenevän huoltosuhteen ja jatkuvan valtiontalouden velkaantumisen vuoksi. Yhteiskunta rakentui keskusteluissa kiittämättömäksi petturiksi, joka vaatii nuorilta enemmän ja enemmän, mutta antaa silti vähemmän takaisin kuin koskaan aiemmin samalla parjaten nuorisoa laiskaksi ja kiittämättömäksi. Aineiston mukaan nuoret velvoitetaan hoitamaan aiempien sukupolvien aiheuttama velkataakka, mutta heille ei tarjota siitä kiitosta. Salasuon mukaan Y-sukupolvelle on ominaista ristiriita elämänkulussa omaisuuden suhteen: Y-sukupolvi on kasvanut yltäkylläisyydessä ja oppinut uskomaan talouskasvuun ja vaurastumiseen, mutta on nyt vaarassa jäädä vaille noiden lapsuudessa asetettujen lupauksien täyttymistä (Paunonen 2019). Odotukset vaurastumisesta elämän aikana ja työnteon kannattavuudesta ovat muuttuneet epävarmuudeksi ja katkeruudeksi petetyistä lupauksista. Siltala (2013, 447) tiivistää työelämään kynnyksellä olevan Y-sukupolven sekä tämän hetken työikäisten ja eläkeikää lähestyvien suhdetta ja ajatusmaailmoja kirjoittaen voimakkaan ironisesti näin:

– – taloudellinen eliitti on julistanut talouskriisin alusta lähtien, että nuoret ovat pettäneet odotukset, nämä kun eivät innostukaan kilpailemaan verissä päin vaan hakevat sitä vastoin väljyyttä elämäänsä. Oleskeluyhteiskuntaan itse jo siirtyneetkin ovat pettyneet, kun nuoret eivät näemmä haluaakaan hoitaa huoltosuhdevelvollisuuttaan – edes velkaannuttajilleen. – – Yhteiskuntaa koossa pitäviä vastavuoroisuuden siteitä on horjutettu jakamalla yksille etupäässä toimintavapautta ja toisille etupäässä tilivelvollisuutta.

Syrjäytymistä voisikin tarkastella myös Hobbesin (1651) yhteiskuntasopimuksen käsitteen näkökulmasta: yksilön luovuttaessa vapauttaan hän saa tilalle turvallisuutta. Nuorille tämä sopimus näyttäytynee tulevaisuuden kannalta kuitenkin järjettömänä. Vapauttaan joutuu luovuttamaan edelleen, ellei jopa enemmän kuin ennen, sillä työelämän vaatimukset kiristyvät ja valtiontaloudel-

linen taakka kasvaa. Kuitenkaan turvallisuutta tai vaurautta kiitokseksi tästä ei ole odotettavissa yhtä varmasti kuin aiemmin.

Ylivoimaisilta tuntuvat haasteet elämässä ja kokemus vaille apua jäämisestä ja epäoikeudenmukaisuudesta saattavat aikaansaada halun vetäytyä yhteiskunnasta. Harrikari onkin pohtinut, haluavatko nuoret enää kiinnittyä yhteiskuntaan, jossa arvot ja kilpailu näyttävät vain koventuvan (Puttonen 2011).

5.1.3 Vihaiset nuoret miehet

Tutkimusaineistossa yhteiskunta ja koulu sen osana näyttäytyi huonolla tavalla feministisenä. Aineiston rakentama kuva miehistä ja miehisyydestä tuotettiin vaarantuneeksi suhteessa feminismin ideologiaan ja koulun rooliin sitä eteenpäin vievänä tahona. Feminismi rakentui uhkaksi niin sanotulle valkoiselle heteromiehelle, joka tuotettiin perinteisiä miesten kiinnostuksenkohteita suosivaksi, arvoiltaan konservatiiviseksi ja poliittisesti oikeistolaiseksi. Aineistossa tuotettu miehen rooli yhteiskunnassa rakentui keskustelussa uhanalaiseksi, mikä puolestaan liitettiin syrjäytymiseen: naisia ja naisellisuutta suosiva yhteiskunta sekä koulu sen osana paitsi syrji miehiä, myös teki yhteiskunnasta miehille vastenmielisen maskuliinisuuden arvostuksen puutteen vuoksi.

Tällaiset tutkimusaineiston tuottamat merkityksenannot herättävät kysymään, millaista kuvaa miehistä ja miehisyydestä julkisessa syrjäytymiskeskustelussa tuotetaan ja minkälaisiin merkityksenantoihin tämä aineisto pyrkii vastaamaan muun muassa provokaation ja vihamielisyyden kautta. Aineistossa kuva julkisesta syrjäytymiskeskustelusta miehuuden muovaajana rakentui syytteleväksi ja vähätteleväksi: kun syrjäytyneet kuvattiin aineistossa pääosin miehinä, myös syrjäytyneisiin kohdistetut toimenpiteet nähtiin pyrkimyksinä muovata kuvaa miehuudesta. Terapeuttista eetosta heijastelevat koulutus-, kuntoutus- ja ohjaustoimenpiteet nähtiin feministisen ideologian ilmentyminä, jotka korostivat syrjäytyneen eli miehen mitättömyyttä ja heikkoutta romuttaen samalla kuvaa miehistä voimakkaina ja pärjäävinä. Näiden merkityksenantojen kautta aineistossa rakentuikin vahvasti kuva feminismistä yhtenä syrjäytymisen

syynä. Syrjäytymisongelma tuotettiin osaksi laajempaa yhteiskunnallista kehitystä, johon liitettiin muun muassa arvomaailman muutos.

Tutkimusaineistossa rakentui myös kuva siitä, edellä esiteltyjä merkityksenantoja ole lupaa tuoda esille julkisessa keskustelussa. Aineistossa tehtiinkin eroa poliittiseen korrektiuteen provokaation ja kärjistämisen kautta. Keskustelijoiden mukaan kaikilla muilla ryhmillä kuin valkoisilla heteromiehillä on identiteettipolitiikan varjolla oikeus saada hyvitystä kokemastaan sorrosta, vaikka suurin osa valkoisista heteromiehistä tuskin kokee sortaneensa muita viiteryhmiä esimerkiksi patriarkaalisen vallan, heteronormatiivisuuden tai kolonialismin kautta. Aineistossa tuotiinkin useaan otteeseen ilmi, että valkoiset heteromiehet joutuvat kantamaan syyllisen leimaa, mutta heiltä samalla viedään oikeus sanoa vastaan tai kritisoida toimia, joita tämän identiteettipolitiikan varjolla aineiston mukaan toteutettiin. Tällöin monelle saattaa näyttäytyä houkuttelevampana istua yksin kotona purkamassa turhautumistaan keskustelufoorumille sen sijaan, että liittyisi yhteiskuntaan esimerkiksi opiskelun tai työn kautta. Tämän tutkimusaineiston tuottamien merkitysten valossa näyttääkin siltä, että poliittisen korrektiuden alttarille uhrataan paitsi sananvapautta, myös yhteiskunnallista osallisuutta: yhteisyyden kokemus heikkenee, kun omille ajatuksille ei enää ole lupaa tai tilaa.

5.1.4 Vastalause tukitoimille

Sen lisäksi, että aineisto tuotti merkityksiä syrjäytymiselle ja koululle osallisena syrjäytymisilmiössä, se otti voimakkaasti kantaa myös syrjäytymisen kohdistettuihin toimenpiteisiin. Aineistossa halveksuttiin erilaisten koulutus-, ohjaus- ja kuntoutusohjelmien tuputtamista vastauksena kaikkiin ongelmiin sekä näiden toimenpiteiden heijastamaa oletusta siitä, että ongelma olisi aina yksilön sisällä. Näitä samoja piirteitä on kritisoitu yhteiskuntatieteissä nähden ne osana sosiaalipolitiikkaan ja myös koulutukseen levinnyttä terapeutista eetosta. Yhteiskunnallisten ongelmien kääntymisen yksilön ongelmiksi mieleen kohdistuvien terapeuttisen kaltaisten toimenpiteiden kautta (ks. Furedi 2004) näyttäisi syövän myös yksilön vaikutusvaltaa ympäristöönsä: yksilön saatetaan nähdä olevan

kyvytön päättämään asioistaan, ja siten tämän mahdollinen kritiikki ympäristöön kohtaan saatetaan sivuuttaa siksi, että yksilön mielentilan nähdään olevan jollain tavalla vääränlainen – ikään kuin hän ei vain tietäisi, mistä puhuu. Syrjäytynyt pitää tämän ajattelutavan mukaan ikään kuin opettaa pois syrjäytymisestä – opettaa elämään osallisina yhteiskuntaa. Kritiikin nähdään silloin heijastelevan tietämättömyyttä ja osaamattomuutta. Myös Ecclestone ja Hayes (2009, 159) ovat tuoneet esille terapeutin eetoskriteerille tyypillisen piirteen leimata kritisoijaksi sellaiseksi, jolla itsellään on mielen sisäinen, terapeutista interventiota vaativa ongelma.

Huomionarvoista on myös koulun itsestään selvä ja valtaa käyttävä asema, joka heijastuu myös syrjäytymiskeskusteluun. Brunilan mukaan koulutuksesta puhutaan ”ikään kuin yhteistä hyvää kaikille tuottavana, ratkaisuna kaikkiin ongelmiin” (Peltonen 2017a). Koulutus ei kuitenkaan näyttäytynyt lainkaan tällaisessa valossa tämän tutkimuksen aineistossa. Onkin ilmeistä, että koulutusta ympäröivä keskustelu on hyvin jakautunutta: toisaalla koulutuksen merkitys kyseenalaistetaan, toisaalla tämä kyseenalaistaminen taas nähdään koulutuksen puutteena. Onko koulujärjestelmällä olemassa keinoja, joilla se voisi oikeuttaa itsensä silloin, kun sen koko hyödyllisyys asetetaan kyseenalaiseksi? Koulutusjärjestelmässä vaikuttaa elävän vahvana ajatus juuri koulutuksesta ratkaisuna kaikkiin ongelmiin, joka helposti rakentaa kuvaa myös siitä, mistä kritiikki niin itsestään selvän hyvää koulua kohtaan kertoo. Nähdäkseni koulutusjärjestelmässä on osin vallalla ajattelutapa, johon myös Ecclestone ja Hayes (2009, 159) viittaavat puhuessaan kritiikkiin vastaamisesta kritisoijan kompetenssin kyseenalaistamisella: jos yksilö ei ymmärrä koulun tärkeyttä, hän tarvitsee vain lisää koulutusta. Tämä saa kuitenkin pohtimaan, kestäkö koulutusjärjestelmä nykyisellään sen legitimitettiin kyseenalaistavaa kritiikkiä.

Koululle onkin yhteiskunnassamme muodostunut itsestään selvä rooli: emme juuri kyseenalaista koulunkäynnin hyödyllisyyttä niin yksilön kuin yhteiskunnankaan kannalta. Koulu myös asemoidaan esimerkiksi poliittisessa keskustelussa hyvin neutraaliksi toimijaksi, vaikkakaan kasvatustieteet ja opetusala eivät toisaalta ole missään määrin arvoneutraaleja, vaan pikemminkin normatiivisia ottaessaan jo perustehtävällään kantaa siihen, millainen elämä on

tavoiteltavaa, millaiseksi yksilö pitää kasvattaa, mitä yksilön on tärkeää itsensä kannalta osata ja millaista osaamista yhteiskuntamme tarvitsee. Riitaojan (2013, 362) mukaan 1970-luvulta alkaen opetussuunnitelmissa on häivytetty koulujärjestelmän poliittiset vaikuttimet sekä sen tavoitteiden kontekstisidonnaisuus. Koulujärjestelmä on siis viime vuosikymmenet rakentunut opetussuunnitelmissa melko neutraaliksi instituutioksi, joka on oletusarvoisesti hyvä ja välttämätön. Jos koulun positio poliittisessa keskustelussa muotoutuu neutraaliksi ja itse itsensä oikeuttavaksi, voidaan koulu tällöin nähdä myös oikeutettuna puhumaan siitä, miksi jotkut tippuvat siitä pois. Koululla onkin paljon hallintavaltaa, mutta tämä vallan ulottuvuus jää helposti tunnistamatta, kun koulua ohjailevat poliittiset jännitteet jäävät piiloon (Riitaoja 2013, 363). Kallioniemen mukaan neutraliteetin ja objektiivisuuden tavoittelu eivät koskaan voi vapautua poliittisuudesta, ja tuottavatkin uudelleen eriarvoisuutta (Peltonen 2017b). Näennäinen neutraliteetti nähdäkseni onkin omiaan luomaan itsestään selvän auktoriteettiaseman neutraalina pidetylle koulutukselle. Poliittisuudesta on mahdotonta päästä eroon, ja siksi arvojen ja tavoitteiden läpinäkyvyys olisi koulutuksessa tervetullutta.

Huomionarvoista aineistossa oli myös voimakkaasti esille tuotu turhautuminen puheeseen nuorista tulevaisuuden työntekijöinä ja veronmaksajina. Aineistosta nousi esille kysymys siitä, halutaanko nuoria – tai ihmisiä ylipäänsä – auttaa vain silloin, kun auttamatta oleminen tulee kalliiksi. Ironista onkin, että Valtioneuvoston (2013, 37) tulevaisuusselonteossakin nuoret tituleerataan vain tulevaisuuden työntekijöiksi ja tulevaisuuden menestyksen luojiksi. Samassa yhteydessä nuorten syrjäytyminen ja työttömyys nimetään suureksi uhaksi tulevaisuuden menestymiselle. Nuoret ovat tekijän roolissa, mutta mitä he siitä saavat? Eikö syrjäytyminen ole ennen kaikkea uhka syrjäytyneiden itsensä hyvinvoinnille ja heidän tulevaisuudelleen? Tämä heijastelee myös Harrikarin (2008) esille tuomaa hallinnan politiikkaa ja ajatusta syrjäytyneistä nuorista riskinä, jota tulee hallita. Luonnollisesti taloudelliset faktat ovat mitä ovat, ja syrjäytyminen tulee kalliiksi, mutta mielestäni on loogista kyseenalaistaa syrjäytymistä ehkäisevät toimenpiteet ja yhteiskunnallisen osallisuuden mielek-

kyys ylipäätään, jos oma rooli yhteiskunnassa näyttäytyy vain eläkkeiden maksajana.

Lienee perusteltua kysyä, missä määrin syrjäytyneet on asetettu ongelmaksi, jota pyritään ratkaisemaan syrjäytyneisiin kohdistuvilla toimenpiteillä sen sijaan, että keskityttäisiin siihen yhteiskuntaan, jonka sisällä syrjäytyminen tapahtuu. Siltala (2013, 412) kysyy, ”käsitelläänkö poikien ja nuorten miesten kautta asioita, jotka eivät liity yksin heihin?”. Barelin (1982, 185) mukaan saatammekin kohdistaa syrjäytyneisiin sellaisia ajatuksia, jotka oikeastaan uhkaavat yhteiskuntaamme. Kysymykseksi jää, mitä nämä uhkaavat ajatukset ovat. Onko yhteiskunnassamme sellaisia ristiriitaisia paineita ja odotuksia, joita kaikki eivät voi tai halua täyttää?

5.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Käsittelen tässä alaluvussa tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta määrittelee muun muassa hyvä tieteellinen käytäntö (ks. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012), johon sisältyviä, tämän tutkimuksen kannalta oleellisia seikkoja käsittelen seuraavissa kappaleissa. Arvioin ensin tutkimuksen eettisyyttä ja siirryn sitten luotettavuuden tarkasteluun.

Tutkimuksen anonymiteetti on yksi tärkeimmistä tutkimuksen eettisyyteen liittyvistä seikoista (ks. Alasuutari 2005). Aineisto on itsessään anonymi, sillä viesteissä ei ole minkäänlaista nimimerkkiä eivätkä ne sisällä henkilökohdaisia tietoja keskustelijoista. Näin ollen ei ollut tarvetta tai keinoja tehdä erityisiä toimenpiteitä anonymiteetin varjelemiseksi.

Tutkimuksen eettisyyden tarkastelussa on syytä huomioida myös tietosuojakysymykset. Aineisto luotiin 25.10.2018, ja se säilytettiin tietokoneen kovalevyllä sekä varmuuskopioituna USB-muistitikulla. Aineistoa ei tuhottu tutkimuksen jälkeen, sillä se haluttiin säilyttää mahdollista jatkotutkimuskäyttöä varten. Aineisto säilytettiin samalla tavoin myös tutkimuksen päätyttyä. Aineistoni anonymista luonteesta huolimatta 25.5.2018 voimaan tullut EU:n yleinen tietosuoja-asetus (GDPR) asetti kuitenkin tutkimuksen alkuvaiheessa kysymyk-

siä liittyen aineiston keruun ja käsittelyn eettisyyteen. Tutkimusetiikkaa ja tietosuojaa koskevista kysymyksistä konsultoitiin Jyväskylän yliopiston lakipalveluita. Selvityksen lopputuloksena oli, että aineistoa voi käyttää täysin laillisesti tutkimukseen ja säilyttää aineiston sekä tässä tutkielmassa esiteltyt sitaatit, kun aineistosta poistetaan ne viestit, jotka on kirjoitettu siten, että niissä näkyy nimimerkki tai käyttäjätunnukseen liitettyjä tageja (ks. luku 3.3).

Tämän tutkimuksen aineiston keruuseen ei sisällynyt tutkimuslupien pyytämistä. Vaikka Eskola ja Suoranta (1998, 54) mainitsevatkin, että myös keskustelupalstoilta kerättyyn tutkimusaineistoon osallistuneiden pitäisi voida päättää, osallistuvatko he tutkimukseen, niin Tiittula (2012) on todennut, että vapaasti luettavissa olevien sivustojen tutkimiseen ei ole välttämätöntä hankkia erityistä tutkimuslupaa varsinkaan silloin, kun aineisto on anonyymi ja näin ollen tutkittaville ei voida nähdä koituvan haittaa tutkimuksesta. Tämän tutkimuksen aineisto on vapaasti luettavissa internetissä, joten kuka tahansa voi löytää esimerkiksi hakukonetta käyttämällä keskustelut, joita olen analysoinut. Tutkimuslupa-asiaa arvioitiin myös EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen näkökulmasta, ja Jyväskylän yliopiston lakipalveluiden tulkinnan mukaan tutkimuksen tekemisestä ei tarvitse ilmoittaa tai pyytää siihen lupaa keskustelupalstalla etukäteen, sillä Ylilauta.org ilmoittaa omissa käyttöehdoissaan, että sivuston keskustelua saa vapaasti hyödyntää akateemisissa tutkimuksissa. Erillisten tutkimuslupien kysyminen olisi ollut myös käytännöllisesti katsoen mahdotonta, sillä viestit on kirjoitettu anonyymisti. Tästä syystä hypoteettiseen kysymykseen tutkimusluvasta olisi ollut mahdotonta saada vastaus varmasti keskusteluun osallistuneelta henkilöltä.

Eettisyyden arvioinnissa on syytä tarkastella myös analyysia ja tapaa esittää tutkimuksen tulokset (ks. Alasuutari 2005). Olen pyrkinyt olemaan analyysissa ja tulosten esittämisessä mahdollisimman tasapuolinen aineistossa tuotettujen merkitysten välillä sekä tavoitellut tutkimusaineiston keskustelijoiden äänen esille tuomista heitä kunnioittaen. Tutkijan on hyvä ymmärtää myös oma vastuunsa tutkittavaa ilmiötä koskevan keskustelun osapuolena, sillä tutkittaessa toisten ihmisten ilmiölle tuottamia merkityksiä tulee väistämättä tuottaa merkityksiä ilmiölle myös itse (ks. Jokinen, Juhila & Suoninen 1993).

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen pätevyyttä arvioidaan useimpien validiteetin kautta reliabiliteettiin keskittymisen sijaan. Pätevyyttä voidaan tarkastella ennemminkin uskottavuuden ja vakuuttavuuden käsitteiden avulla, jolloin tarkastelun kohteena ei ole niinkään tutkimustulosten vastaavuus todellisuuden kanssa vaan niiden kyky kuvata tutkimusaineiston tuottamia merkityksiä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Tarkastelen tutkimuksen uskottavuutta sekä analyysin toteutuksen että aineistosta tekemiäni tulkintojen osalta. Laadullinen tutkimus ei lähtökohtaisesti pyri yleistettävyyteen, vaan perusteltujen tulkintojen tekemiseen tutkittavasta ilmiöstä (Eskola & Suoranta 1998, 61). Tästä syystä tämän tutkimuksen luotettavuuden arviointi kohdistuukin tutkimuksen uskottavuuteen ja tulkintojen perusteltavuuteen.

Yksi tutkimuksen uskottavuutta lisäävistä seikoista on aineiston luonnollisuus: aineisto on koottu valmiina keskustelupalstalla olleista keskusteluista, enkä ole vaikuttanut aineiston tuottamiseen itse. Juhila ja Suoninen (1999) suosittelevatkin tutkijasta riippumatta olemassa olevien aineistojen käyttämistä diskurssianalyttisessä tutkimuksessa, sillä tällöin aineisto on aidoimmillaan ja pitää sisällään merkityksiä, jotka ovat syntyneet tutkijasta riippumatta. Aineiston vahvuus on myös sen tuoreus, sillä kaikki aineiston viestit oli lähetetty vuosina 2013–2018.

Analyysin uskottavuuteen vaikuttaa myös analyysiprosessi. Pyrin toimimaan koko analyysiprosessin ajan johdonmukaisesti ja tekemään luokittelut mahdollisimman yhtenäisesti koko ajan samoja perusteita käyttäen. Kyseenalaistin myös tekemiäni luokitteluja ja tein niihin muutoksia silloin, kun totesin tekemiäni luokittelun olevan heikosti perusteltavissa. Pyrin huolellisuuteen ja johdonmukaisuuteen myös siten, että tehdessäni yksittäisiä havaintoja aineiston eri kohdista palasin tutkimaan myös muuta aineistoa nähdäkseni, olenko sivuuttanut saman havainnon aiemmissa aineiston osissa, jolloin saatoin myös tarpeen tullen korjata luokittelujani. Huolellisen analyysin kautta tavoittelin mahdollisimman tarkkoja ja kattavia tulkintoja myös lopullisissa tutkimustuloksissa. Pyrin myös tekemään sekä analyysiprosessin että tekemiäni tulkintojen perusteet mahdollisimman näkyväksi tutkimuksen lukijalle aineistoesimerkki-

en kautta. Tulkintojen perusteltavuutta pidetäänkin diskurssianalyttisen tutkimuksen vakuuttavuuden kriteerinä (Juhila & Suoninen 1999), ja siksi analyysiprosessi ja tehtyjen ratkaisujen perusteet on syytä tuoda avoimesti esille (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 232–233).

Tutkimuksen toteuttamiseen ja analyysiprosessiin vaikuttavat luonnollisesti myös tutkijan tausta ja näkemykset. Analyysiprosessin lisäksi vaikutuksen alaisina ovat tapa kerätä ja rajata aineisto sekä positio, josta tutkija aineistoaan lähestyy (Juhila 1999). Tästä syystä onkin vastuullista huomioida, että myös tämän tutkimuksen tuloksiin ovat väistämättä vaikuttaneet minun arvoni ja tietämykseni, jotka ovat osa aineiston tulkintaa ohjaavaa kontekstia. Lisäksi tutkimus sijoittuu aina sitä ympäröivään aikaan ja paikkaan, jolloin tulkintoja ohjaavat esimerkiksi läsnä oleva poliittinen keskustelu sekä ihmistieteissä suosiossa olevat ajattelumallit. Oleellista on myös huomioida, että tämän tutkimuksen tuottamat tulokset eivät ole yleistettävissä kaikkiin syrjäytyneiksi itsensä määritteleviin tai edes kaikkiin Ylilauta-keskustelufoorumien käyttäjiin, vaan ne tavoittavat vain osan syrjäytymiseksi kutsumastamme ilmiöstä. Nämä seikat tiedostaen tutkimuksen tuloksista voi kuitenkin löytää merkityksiä, jotka ansaitsevat tulla vakavasti tarkastelluiksi osana laajempaa syrjäytymiskeskustelua. Lisäksi tämän tutkimuksen aineiston julkinen luonne ja sen keruuprosessin yksityiskohtainen kuvaus tarjoavat tutkimuksen lukijalle mahdollisuuden tutustua itse aineistoon ja arvioida siten tässä tutkimuksessa esitettyjen tulkintojen perusteltavuutta.

5.3 Tutkimuksen merkitys ja jatkotutkimushaasteet

Tämän tutkimuksen tulokset asettavat monia jatkotutkimushaasteita. Ennen kaikkea tulokset kertovat eriytyvistä maailmoista: aineiston merkityksenannot ovat hyvin yllättäviä siihen vallitsevaan merkityskenttään nähden, joka näitä keskusteluja ympäröi. Salasuo (2013) painottaa, että todellisuudet erkanevat, kun jokin keskusteluareena jätetään tutkimuksen ulkopuolelle tai sitä ei oteta tosissaan. Hän kuvaa tätä tutkijoiden maailmojen erkaantumista tutkittavista todellisuuksista seuraavasti:

Kun Homma-foorumista tuli Perussuomalaisten nousun myötä yleinen uutisaihe, oli todella hämmästyttävää huomata, kuinka harva kollega oli itse asiassa käynyt seuraamassa keskusteluja. Silti lähes jokaisella oli selkeä näkemys foorumin keskusteluista. Samankaltaisia internetistä nousseita kestokeskustelunaiheita ovat viime vuodet pullollaan. Niiden kaikkien erityispiirre on sama: alkuperäinen lähde on kaikkien ulottuvilla muutamalla napin painalluksella, mutta yhteiskunnallinen keskustelu käydään kuulopuheiden ja iltapäivälehdistä luettujen tietojen varassa. Syntyy klasinen rikkinäinen puhelin -efekti, jossa alkuperäinen bloggaus, kirjoitus, keskustelu tai päivitys irtoaa täysin sen kehyksistä ja kontekstista.

Nähdäkseni onkin tyypillistä myös tämän tutkimuksen aineiston kaltaisille keskusteluille, että useilla – myös tutkijoilla – on mielipide niistä, vaikka varsinaisen niihin kohdistuva tutkimus on ollut vähäistä. Lisäksi yksinomaan tutkimusmielessä keskustelupalstoihin kohdistuva huomio saattaa tarjota heikon ymmärryksen keskustelijoiden sosiaalisesta todellisuudesta, jos aineisto on tutkijalle muuten täysin vieras.

Tämän tutkimuksen aineistolta olisi voinut kysyä monia muitakin tutkimuskysymyksiä. Keskusteluilla olisi ollut paljon annettavaa esimerkiksi suhteessa sukupuolen merkitykseen, politiikkaan ja terapeuttiseen eetokseen. Yleisesti tulevia tutkimuksia ajatellen olisi kiinnostavaa tutkia tässäkin aineistossa voimakkaasti esille nousutta vastareaktiota feministiselle retoriikalle. Paljon vihamielisiäkin sävyjä saanut keskustelu sukupuolen ympärillä on poliittisesti arkaluontoinen aihe, mutta nähdäkseni juuri siksi myös tärkeä aihe tutkia. Eriytyisen huomionarvoisen tästä feminismiin vastaliikehdinnästä tekee viime vuosina suursuosion ympäri länsimaita saavuttanut Jordan Peterson, joka on profiloitunut nuorten miesten puolustajaksi sananvapauden kaventumista ja feminismin varjopuolia kritisoivilla kommentteillaan. Olisi ehdottoman tärkeää tutkia niin yhteiskunta- kuin kasvatustieteellisestä näkökulmasta niiden kokemusmaailmaa, jotka kokevat todella saaneensa hänestä puolustajan sekä sitä, millainen suhde tällä liikehdinnällä ja Petersonin seuraajilla on esimerkiksi suomalaisen koulutusjärjestelmään, joka ainakin tämän tutkimuksen valossa saa myös osansa feminismin kritiikistä. Tutkimisen arvoisia olisivat myös erilaiset julkisen keskustelun areenat mediateksteistä poliittisiin asiakirjoihin, joi-

den tuottamiin merkityksenantoihin syrjäytymisestä tämän tutkimuksen aineistossa tuotettiin voimakkaita erontekoja.

Kaikkien näiden tämän tutkimuksen tulosten herättämien kysymysten taustalla lienee kuitenkin kysymys siitä, mistä syrjäytyminen oikeastaan johtuu. Eräsaari (2005, 260) jäsentää ajatuksiaan syrjäytymisen problematiikasta seuraavasti:

Kansalaisena minua kiinnostaa miten yhteiskunta on voitu mallintaa niin, että inklusion periaatteita soveltamaan pyrkivän ja suorastaan inklusion projektina tunnetun hyvinvointivaltion toiminnan valossa osa väestöstä ei kuulu – eikä sen ehkä kuulukaan kuulua – ”yhteiskunnan” piiriin.

Helneen (2002) mukaan puhuessamme syrjäytymisestä puhummekin oikeastaan yhteiskunnasta. Runsaana syrjäytymisen käsitteen ympärillä käyvä keskustelu ja tutkimus voisikin kääntää katsettaan syrjäytyneistä siihen, miksi osa ihmisistä ei pysty tai halua liittyä yhteiskuntaan. Tämä tutkimus on nostanut esille anonyymille keskustelupalstalle hautautuneita ajatuksia siitä, mikä yhteiskunnassa saa aikaan pakon tai halun vetäytyä siitä.

Olen tätä gradua tehdessäni kohdannut vähättelyä ja naureskelua aineistoa kohtaan. Ilmiö ei kokemukseni mukaan ole ainutkertainen, vaan kohdistuu ylipäättään provokatiivisiin ja usein anonyymisti tuotettuihin aineistoihin, kuten internetin keskustelupalstoihin. Tieteentekijöiden keskuudessa tuntuukin elävän ajatus siitä, ettei esimerkiksi Ylilauta-keskustelufoorumin kaltaista, erittäin provosoivaa, epäkorrektia ja vihamielistä tekstiä voi ottaa tosissaan, määritellen sen samalla tutkimuksellisesti vähäpätöiseksi. Ylilaudan keskustelijat on tituleerattu vihaisiksi nuoriksi miehiksi hieman naureskelemaan sävyyn, antaen ymmärtää että heidän sanomisensa eivät ole niin merkittäviä, koska puhe on tuotettu voimakkaan tunteen kuohussa.

On kuitenkin muistettava, että aineiston provokaation laatu, määrä ja tarve kertoo jostakin. Provokaatio ei nouse tyhjästä, vaan on aina kielellinen teko, joka vastaa johonkin toiseen kielelliseen tekoon. Haluankin kysyä, voisiko tällaisen vähättelevän suhtautumisen tietynlaisiin tutkimusaineistoihin tulkita jopa vaimentamisena. Onko provokaation ja räävittömyyden taustalla jotain, mitä ei edes haluta nähdä? Voi olla, että provokaatio kätkee taakseen jotain, mikä

kertoo yhteiskunnan epäonnistumisesta yhteisyyden koossapitämisessä ja mikä ei istu vallitsevaan puhetapaan siitä, mitä varten yhteiskunta ja sen instituutiot – kuten koulu – ovat olemassa ja mikä on yksilön osa yhteiskunnassa.

Ehkä tiukasti rajautuneessa keskusteluilmapiirissä lieneekin syy siihen, miksi tällaista keskustelua näkee vain anonyymeilla internetpalstoilla. Jos näitä merkityksenantoja ei sallita valtamediassa tai kasvokkaisissa keskusteluissa arjen elinpiirissä, ainoa vaihtoehto lienee purkaa ajatukset anonyymilla keskustelufoorumilla. Provokaatio ja äärimmäisyys on internetkeskusteluissa tarpeellista, sillä tuhansien keskustelijoiden joukossa esille pääsevät ne äänet, jotka kiinnittävät huomion herättämällä voimakkaita tunteita.

Poliitikot, tutkijat ja sosiaali- ja kasvatustieteen ammattilaiset puhuvat syrjässä olevien nuorten kuuntelemisesta. Halutaanko heitä kuunnella silloinkin, kun viesti ei sovi poliittiseen ilmapiiriin ja pahimmillaan horjuttaa yhteiskunnan ja sen instituutioiden oikeutusta?

LÄHTEET

Alasuutari, P. 2005. Yhteiskuntatutkimuksen etiikasta. Teoksessa P. Räsänen, A.-H. Anttila & H. Melin (toim.) Tutkimus menetelmien pyörteissä. Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat. Jyväskylä: PS-kustannus, 15–28.

Barel, Y. 1982. *La marginalité sociale*. Pariisi: Presses Universitaires de France.

Berger, P. L. & Luckmann, T. 1994. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: Tiedonsosiologinen tutkielma*. Helsinki: Gaudeamus.

Brunila, K. 2011. Mielentilan markkinoilla: rikostaustaisten nuorten aikuisten koulutus, ohjaus ja kuntoutus. *Nuorisotutkimus* 29 (2), 81–94.

Brunila, K. 2012. From Risk to Resilience. *Education Inquiry* 3 (3), 451–464.

Brunila, K., Mertanen, K., Ikävalko, E., Kurki, T., Honkasilta, J., Lanas, M., Leiviskä, A., Masoud, A., Mäkelä, K., & Fernström, P. 2018. Nuoret ja tukijärjestelmät haavoittuvuuden eetoksessa. *Kasvatus* 50 (2), 107–119.

Burr, V. 2000. *An Introduction to Social Constructionism*. Lontoo ja New York: Routledge.

Burr, V. 2003. *Social Constructionism*. Lontoo ja New York: Routledge.

Castaño, D. C. M. 2013. Defining and characterizing the concept of Internet Meme. *Revista CES Psicología*, 6 (2), 82–104.

Delors, J. 1994. Donner une nouvelle dimension à la lutte contre l'exclusion. *L'événement européen* (25), 125–140.

Ecclestone, K. & Hayes, D. 2009. *The Dangerous Rise of Therapeutic Education*. Lontoo: Routledge.

Eräsaari, R. 2005. Inkluusio, ekskluusio ja integraatio sosiaalipolitiikassa. *Kiis-takysymysten kartoitusta*. *Janus* 13 (3), 252–267.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Furedi, F. 2004. Cultivating Vulnerability in an Uncertain Age. Lontoo: Routledge.

Gergen, K. J. 1995. Social Construction and the Transformation of Identity Politics. Viitattu 3.12.2018. Saatavilla: https://www.swarthmore.edu/sites/default/files/assets/documents/kenneth-gergen/Social%20Construction_and_the_Transformation.pdf

Gretschel, A., Paakkunainen, K., Souto, A.-M. & Suurpää, L. 2014. Johdanto. Teoksessa A. Gretschel, K. Paakkunainen, A.-M. Souto & L. Suurpää (toim.) Nuorisotakuun arki ja politiikka. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 150, Verkkojulkaisuja 76, 9–15. Viitattu 26.11.2018. Saatavilla: https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuorisotakuun_arki_ja_politiikka.pdf

Harrikari, T. 2008. Riskillä merkityt: Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 87. Helsinki: Hakapaino Oy. Viitattu 12.10.2018. Saatavilla: <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/riskillamerkityt.pdf>

Helne, T. 2002. Syrjäytymisen yhteiskunta. Tutkimuksia 123. Helsinki: Stakes.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hobbes, T. 1651. Leviathan. Suom. T. Aho. Tampere: Vastapaino, 1999.

Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 1993. Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, A. 1999. Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 37–53.

Juhila, K. 1999. Tutkijan positiot. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 201–232.

Juhila, K. & Suoninen E. 1999. Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 233–252.

Jyrkämä, J. 1986. Nuoret sivuraiteelle? Nuorisosta, syrjäytymisestä, yhteiskunnasta. Teoksessa A. Mikkola (toim.) Suomalaista nuorisotutkimusta: tutkijoiden puheenvuoroja. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskus, 37–58.

Kielitoimiston sanakirja, 2014. Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 35. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. Viitattu useita kertoja aikavälillä 2.1.–9.1.2016. Saatavilla: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe>

Lucchini, R. 1979. La marginalité sociale. Une esquisse sociologique. Lausanne: Éditions du GREAT.

Metso, T. 2004. Koti, koulu ja kasvatust. Kohtaamisia ja rajankäyntejä. Turku: Painosalama.

Mountz, A. 2009. The Other. Teoksessa C. Gallaher, C. T. Dahlman, M. Gilmarin, A. Mountz & P. Shirlow. Key concepts in political geography. Lontoo ja Los Angeles: Sage, 328–338.

OECD, 2017. Education at a Glance 2017: OECD Indicators. Pariisi: OECD Publishing. Viitattu 21.4.2019. Saatavilla: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/eag-2017-en.pdf?expires=1557164599&id=id&accname=guest&checksum=E7E65512A90F0E2A5387F940305FD1D3>

Opetushallitus, 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Viitattu 27.11.2018. Saatavilla: https://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2015. NEET-ryhmään kuuluvien nuorten ohjaus- ja työllisyyspalvelujen rahoittamismallien kokeiluhanketta valmisteleavan työryhmän asettaminen 1.5.2015–31.12.2017. Asettamispäätös OKM 20/040/2015. Saatavilla: <https://minedu.fi/hanke?tunnus=OKM015:00/2015>

Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2019. Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevat (NEET) nuoret, katsaus tilanteeseen ja toimenpiteisiin 13.4.2019. Viitattu 13.1.2019. Saatavilla: <https://minedu.fi/documents/1410845/4449678/Koulutuksen+ja+työn+ulkopuolella+olevat+%28NEET%29+nuoret%2C+katsaus+tilanteeseen+ja+toimenpiteisiin/51231944-1fc0-ef0b-fc7a-afc6c975b010/Koulutuksen+ja+työn+ulkopuolella+olevat+%28NEET%29+nuoret%2C+katsaus+tilanteeseen+ja+toimenpiteisiin.pdf>

Paunonen, T. 2019. Tutkija: Nuorista ollaan tekemässä vauraiden sukupolvien "mailapoikia" - näin köyhtyvät kolmekymppiset pelastetaan. Taloussanomien 11.1.2019, Oma raha. Viitattu 29.4.2019. Saatavilla: <https://www.is.fi/taloussanomien/oma-raha/art-2000005962817.html>

Pekkarinen, E. & Myllyniemi, S. (toim.) 2017. Opin polut ja pientareet: Nuorisobarometri 2017. Viitattu 9.3.2019. Saatavilla: https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/03/Nuorisobarometri_2017_WEB.pdf

Peltonen, M. 2017a. Miten vanki, mielenterveyskuntoutuja tai maahanmuuttaja pärjää nyky-yhteiskunnassa? 12.4.2017. Helsingin yliopisto: uutiset ja tiedotteet 12.4.2017. Viitattu 22.4.2019. Saatavilla: <https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/talous-yhteiskunta/miten-vanki-mielenterveyskuntoutuja-tai-maahanmuuttaja-parjaa-nyky-yhteiskunnassa>

Peltonen, M. 2017b. Opettajankoulutuksessa tasa-arvoa pidetään itsestänselvyytenä. Helsingin yliopisto: uutiset ja tiedotteet 7.8.2017. Viitattu 22.4.2019. Saatavilla: <https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/opetus-ja-opiskelu-yliopistossa/opettajankoulutuksessa-tasa-arvoa-pidetaan-itsestaanselvyytena>

Perusopetusasetus 1998/852. Annettu 21.8.1998. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980852#L1P9a>

Pilke, N. 2016. Kuhan postasin. Internetmeemi kielipelinä. Teoksessa P. Hirvonen, D. Rellstab & N. Siponkoski (toim.) 2016. Teksti ja tekstuaalisuus, Text och textualitet, Text and Textuality, Text und Textualität. VAKKI-symposiumi XXXVI 11.-12.2.2016. VAKKI Publications 7. Vaasa. 296-308.

Pohjola, A. 1994. Elämän valttikortit? Nuoren aikuisen elämänselvyys toimeentulotukea vaativien tilanteiden valossa. Rovaniemi: Lapin yliopisto, Acta Universitatis Lappeensis -sarja 5.

Putnam, R. D. 2000. Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. New York: Simon & Schuster.

Puttonen, M. 2011. Lapsuus hälytystilassa. Tiede 10/2011. Viitattu 22.4.2019. Saatavilla: https://www.tiede.fi/artikkeli/jutut/artikkelit/lapsuus_halytystilassa

Riitaoja, A.-L. 2013. Toiseuksien rakentuminen koulussa: Tutkimus opetus-suunnitelmista ja kahden helsinkiläisen alakoulun arjesta. Väitöskirja. Helsingin yliopisto.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaristo [ylläpitäjä ja tuottaja]. Viitattu 13.4.2019. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus>

Saarela, P. 2001. Nuorisobarometri 2001. Nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuora, julkaisuja 21. Pieksämäki: RT-Print Oy. Viitattu 19.4.2019. Saatavilla: <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/06/barometri2001.pdf>

Salasuo, M. 2013. Keskustelua erkanevissa todellisuuksissa [blogikirjoitus]. Yhteiskuntapolitiikka-verkkolehti. Viitattu 22.4.2019. Saatavilla: <https://www.yplehti.fi/blogi/keskustelua-erkanevissa-todellisuuksissa>

Siltala, J. 2013. Nuoriso. Mainettaan parempi? WSOY.

Silver, H. 1994. Social exclusion and social solidarity: Three paradigms. *International Labour Review* 133 (5, 6), 531–578.

Sisäministeriö, 2017. Hyvä elämä – turvallinen arki: Valtioneuvoston periaatepäätös sisäisen turvallisuuden strategiasta 5.10.2017. Sisäministeriön julkaisu 15/2017. Viitattu 28.1.2019. Saatavilla: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80782/sisaisen-turvallisuuden-strategia-verkko.pdf>

Sosiaali- ja terveysministeriö, 2015. Syrjäytymistä vähentävä toimenpideohjelma: Syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävän poikkihallinnollisen toimenpideohjelman (2011–2015) loppuarvio. Viitattu 17.12.2018. Saatavilla: <https://stm.fi/documents/1271139/1448516/Syrj%C3%A4ytymisen+v%C3%A4hent%C3%A4minen+loppuarvio+16.4.2015+%284%29.pdf/2e6be4ae-72a5-4c94-a1ff-7ae2e389af04/Syrj%C3%A4ytymisen+v%C3%A4hent%C3%A4minen+loppuarvio+16.4.2015+%284%29.pdf.pdf>

Sosiaalisen median sanasto, 2010. Helsinki: Sanastokeskus TSK ry. Viitattu 25.1.2019. Saatavilla: http://www.tsk.fi/tiedostot/pdf/Sosiaalisen_median_sanasto

Suoninen, E. 1999. Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 17–36.

Suurpää, L. (toim.) 2009. Nuoria koskeva syrjäytymistieto: Avauksia tietämisen politiikkaan. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 27. Viitattu 27.9.2018. Saatavilla: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/syrjaytymistieto.pdf>

Tiittula, L. 2012. Eettiset kysymykset tekstin- ja diskurssin tutkimuksessa. Teoksessa V. Heikkinen, E. Voutilainen, P. Lauerma, U. Tiililä & M. Lounela (toim.) Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja. Helsinki: Gaudeamus, 441–450.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 9.4.2019. Saatavilla: <http://www.tenk.fi/fi/ohjeet-ja-julkaisut>

Valtioneuvosto, 2013. Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko: kestäväällä kasvulla hyvinvointia. Viitattu 17.12.2018. Saatavilla: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/selonteko/Documents/vns_7+2013.pdf

Valtioneuvosto, 2017. Nuorten syrjäytymisen vähentäminen. Hallituksen puoliväliriihi 25.4.2017. Viitattu 13.10.2018. Saatavilla: <https://valtioneuvosto.fi/documents/10616/4592272/Hallituksen-linjaukset-syrjaytymisen-vahentamiseksi.pdf/ef2dc3b7-8459-497e-b0cf-77b4ea9cf686/Hallituksen-linjaukset-syrjaytymisen-vahentamiseksi.pdf.pdf>

VISK = Hakulinen, A., Vilkuna, M., Korhonen, R., Koivisto, V., Heinonen T. R. & Alho I. 2004. Iso suomen kielioppi. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkkoversio. Viitattu useita kertoja aikavälillä 2.1.–23.2.2019. Saatavilla: <http://scripta.kotus.fi/visk>

Ylilauta.org, 2019. Viitattu 16.1.2019. Saatavilla: <https://ylilauta.org>